

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ROZŠIŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE, ÚZEMÍ EVROPSKÉ
UNIE A BEZPEČNOSTNÍ ASPEKTY**

Autor práce: Petr Maroš

Studijní obor: Bezpečnostně právní studia ve veřejné správě

Forma studia: Kombinované studium

Vedoucí práce: Ing. Jiří Dušek, Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Katedra: Katedra evropských studií a veřejné správy

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Duškovi a Ing. Ladislavu Skořepovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Úvod	6
1 Cíl a metodika práce	8
2 Situace v Evropě po 2. světové válce	10
2.1 Integrovační snahy v Evropě po II. Světové válce.....	10
3 Členské státy Evropské unie a historie rozšiřování, vystoupení Grónska z ES	13
3.1 Rozšiřování Evropské unie.....	13
3.1.1. První vlna rozšíření – rok 1973 (Dánsko, Irsko, Velká Británie).....	14
3.1.2 Druhá a třetí vlna rozšíření – 80. léta (1981 Řecko, 1986 Portugalsko, Španělsko).....	14
3.1.3 Čtvrtá vlna rozšíření – rok 1995 (Finsko, Švédsko, Rakousko).....	15
3.1.4 Pátá vlna rozšíření rok – 2004.....	15
3.1.5 Šestá vlna rozšíření – rok 2007.....	16
3.2 Proces přistoupení a kritéria vstupu.....	16
3.3 Principy zesílené předvstupní strategie – etapy procesu přistoupení.....	18
3.4 Kam až se může EU rozšířit.....	19
3.5 Geografické kontury možného rozšíření EU.....	20
3.6 Vystoupení Grónska z ES.....	21
4 Oblasti EU se zvláštním statusem	22
4.1 Oblasti EU ležící mimo Evropu.....	22
4.2 Oblasti, které jsou asociované k EU.....	24
4.3 Oblasti pod správou členů EU, které nepatří do EU.....	29
4.4 Oblasti, které patří do EU, ale jsou mimo celní oblast EU.....	31
5 Nečlenské státy Evropské unie a jejich vztahy s Evropskou unií	33
5.1 Švýcarsko.....	33
5.2 Norsko.....	33
5.3 Island.....	34
5.4 Grónsko.....	34
5.6 Andorra.....	35
5.7 Lichtenštejnsko.....	35
6 Kandidátské státy Evropské unie	37
6.1 Chorvatsko.....	37
6.2 Turecko.....	37
6.3 Makedonie.....	38
7 Ostatní státy a jejich potenciální vstup do Evropské unie	39
8 Bezpečnostní aspekty dalšího rozšiřování, analýza problémových území EU	42
8.1 Historie poválečné evropské bezpečnosti.....	42
8.2 Kdo představuje SZBP a jak tato politika funguje.....	42
8.3 Cíle SZBP.....	43
8.4 Nástroje SZBP.....	43
8.5 Fungování SZBP.....	44
8.6 Evropská bezpečnostní a obranná politika.....	44
8.7 Operace EU v rámci SZBP.....	45
Dokončené operace:.....	45
8.8 Hlavní aktéři mezinárodních bezpečnostních vztahů na poč. 21. století.....	46
8.8.1 USA.....	47
8.8.2 Ruská federace.....	47
8.8.3 ČLR.....	47

8.8.4 Organizace spojených národů – OSN (United Nations Organisation – UN)	48
8.8.4.1 Hlavní problém OSN na počátku 21. století	48
8.8.5 NATO	48
8.8.5.1 Hlavní nástroje bezpečnostní strategie NATO.....	49
8.8.6 Evropská unie.....	49
8.8.7 OBSE	49
8.9 Mezinárodní bezpečnostní vztahy na počátku 21. století.....	50
8.9.1 Boj proti organizovanému zločinu a terorismu.....	51
9 Analýza problémových území Evropy	53
9.1 Ukrajina.....	53
9.2 Turecko	53
9.3 EU a Balkán	55
9.4 Makedonie v EU a obraz EU v Makedonii	56
Závěr.....	57
Seznam použité literatury	59
Abstrakt.....	62
Abstract.....	63

Úvod

Odmítnutí evropské Ústavní smlouvy ve Francii a Nizozemsku v roce 2005 zvýšilo nejistotu ohledně dalšího směřování Evropské unie, včetně nejisté budoucnosti jednoho z jejích nejúspěšnějších nástrojů – **rozšíření**. Spojitost mezi prohlubováním a rozšiřováním Evropské unie se opět dostává do popředí a znovu se začíná ozývat tvrzení, že bez institucionální reformy musí být proces rozšíření zpomalen nebo dokonce zastaven.

Přesto po technické stránce se rozšiřování nezastavilo, ale bezpochyby prochází složitým obdobím. Turecko sice zahájilo v říjnu 2005 přístupová jednání, ovšem rozhovory téměř zkrachovaly koncem roku 2006 z důvodu nevyřešení otázky rozšíření celní unie pro Kypr. Přes existující závazky Evropské unie k integraci zemí západního Balkánu v současnosti pouze Chorvatsko vyjednává o přistoupení a pouze Makedonie se těší statutu kandidáta, zatímco ve vztahu ke zbytku regionu zaznamenáváme pouze malé známky pokroku. Dá se očekávat jistý pozitivní vývoj v důsledku srbských voleb, ze kterých pravděpodobně vzejde proevropská koalice, která může přinést vyřešení otázky statusu Kosova a uzavřít Stabilizační a Asociační dohodu. Ovšem evropská veřejnost i politická reprezentace je k dalšímu rozšíření daleko méně vstřícná, než tomu bylo kdykoliv v minulosti.

Existuje reálné nebezpečí, že reakce na rozšíření z května roku 2004, vlažné přijetí Bulharska a Rumunska a faktické suspendování rozhovorů s Tureckem vyústí v odložení jakéhokoli dalšího rozšíření na neurčito. To by bylo velmi nešťastné ve vztahu ke všem regionům, kam může Unie expandovat – k východní Evropě, k Turecku a k Balkánu. Státy v těchto oblastech vykazují urgentní potřebu zakotvení v Evropské unii s ohledem na množství výzev, kterým čelí, od křehké geopolitické polohy po otázku vnitřní koheze a regionální stability. Je zřejmé, že Evropská unie bude v příslušných oblastech sehrávat klíčovou roli a že rozšíření bylo dosud jediným efektním nástrojem pro stabilizaci a transformaci sousedních států EU. Ovšem úspěch velkého rozšíření v roce 2004 stejně jako strategická volba, se kterou je Unie konfrontována se snaze definovat své limity naznačují, že budoucnost rozšíření má strategický význam i pro současné členy Evropské unie.

Zatímco obavy občanů a politiků „starých“ členských zemí figurují v hlavních evropských médiích stejně jako v obecném diskursu rozšíření, o veřejném mínění v nových členských zemích příliš neslyšíme, a to přesto, že postoje k dalšímu rozšíření EU jsou zde velmi rozdílné než v zemích původní patnáctky.

Nedostatek pozornosti věnované názorům nových členů EU stejně jako potenciálních kandidátů je neospravedlnitelný hned z několika hledisek. Zaprvé, obavy západoevropanů z důsledků velkého rozšíření v roce 2004 kontrastují se všeobecnou spokojeností občanů nových členských států. Dále představa, že „únava z rozšíření“ je celoevropským fenoménem, kontrastuje s optimismem nových členských zemí ohledně perspektiv přijetí nových členů. A konečně podněcování veřejného zájmu Nových členských států o transformaci a integraci sousedních států Evropské unie je nezbytné pro vytvoření osobních kontaktů na vnější hranici Evropské unie a pro překonání dělících linií mezi novými členy EU a jejich sousedy.¹

¹ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko a kdo je dále?* Praha, 2007, s. 7-9.

1 Cíl a metodika práce

Na počátku evropské integrace, jejímž je EU vrcholem, stálo v roce 1958 šest států - Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko. K nově vzniklému Evropskému hospodářskému společenství (EHS) se postupně přidaly další státy. V roce 1967 EHS zaniklo a bylo zformováno Evropské společenství (ES). Na základě Maastrichtské smlouvy podepsané v roce 1992 bylo ES přetransformováno a z něj o rok později vznikla dnešní Evropská unie.

Rozšiřování pokračuje i nadále. Nejvíce států vstoupilo do Evropské unie v roce 2004, mezi 10 novými členy byla i Česká republika a Slovensko. V roce 2007 se přidalo Bulharsko a Rumunsko. Evropskou unii tvoří od posledního rozšíření v roce 2007 celkem 27 členských států. V následujícím desetiletí by se členskými státy Evropské unie měly stát Chorvatsko a Makedonie, velký otazník stále visí nad Tureckem.

Cílem bakalářské práce je analýza procesu rozšiřování a jeho bezpečnostních aspektů. Zmapování území Evropské unie a porovnání statusu specifických území ležících mimo Evropu. Současná bezpečnostní situace v Evropě a ve světě, bezpečnostní hrozby a rizika pro EU.

V první části bakalářské práce je pojednáváno o situaci v Evropě po 2. světové válce. Tato doba přivedla intelektuály, politiky a filozofy k myšlence jednotné Evropy, a k zahájení jejího budování, které mělo dopomoci k mírovému soužití evropských států a zajištění hospodářské prosperity.

Druhá část je věnována členským státům Evropské unie a historii rozšiřování EU. Popisuje proces přistoupení a kritérií vstupu, které musí splnit všechny kandidátské země, které chtějí být součástí Evropské unie. Dále pak popisuje výhled do budoucnosti, kam až se Evropská unie může rozšířit.

Ve třetí části bakalářské práci jsou mapovány oblasti Evropské unie se zvláštním statutem, oblasti Evropské unie ležící mimo Evropu, oblasti, které jsou asociované k Evropské unii, a oblasti, které patří do EU, ale jsou mimo celní oblast EU. Jsou to francouzské zámořské departmenty, portugalská zámořská území, španělská území, britská území, francouzská území, nizozemská území a dánská území.

Čtvrtá část je vymezena nečlenským státním Evropské unie a jejich vztahům s Evropskou unií. Jsou to převážně malé země a mikrostáty Evropy, které se spoléhají na svoji vlastní samostatnost a suverenitu. Jsou to země, které se nechtějí podílet na evropské solidaritě. Projevuje se to negativními postoji k evropské integraci a mají dopad na výsledky referend.

V páté části jsou charakterizovány kandidátské země. Kandidátské země jsou státy, které podaly přihlášku ke členství v Evropské unii a kterým orgány EU přiznaly status kandidátské země. Současnými kandidáty jsou Chorvatsko, Makedonie a Turecko.

Šestá část představuje ostatní státy a jejich potenciální vstup do Evropské unie. Tato kapitola rozděluje státy na „bohaté“, které se obávají ztráty suverenity a nemají zájem o vstup do EU. A státy, o kterých se spekuluje v souvislosti se vstupem do Evropské unie. Tyto státy však nesplňují nejen hospodářská, ale ani politická kritéria, která by jim umožnila do EU vstoupit.

V sedmé části jsou analyzovány bezpečnostní aspekty dalšího rozšiřování a problémová území EU. Představuje SZBP a jak tato politika funguje. Zabývá se hlavními aktéry mezinárodních bezpečnostních vztahů na počátku 21. století.

V osmé části je proveden rozbor problémových území Evropy. Tato část představuje země a území, které jsou a mohou do budoucna být potenciálními kandidáty členství v Evropské unii.

Závěr práce je celkovým zhodnocením procesu rozšíření Evropské unie, jeho bezpečnostních aspektů, a dalšího možného směřování k evropské integraci.

2 Situace v Evropě po 2. světové válce²

2.1 Integrační snahy v Evropě po II. Světové válce

Úvahy o jednotné Evropě provázejí její obyvatele již dlouhý čas, přičemž podstatným impulsem pro realizaci těchto názorů byla zejména tragédie první a druhé světové války, které významně postihly evropský kontinent způsobem do té doby nepředvídatelným.

Hlavním cílem evropského sjednocení po druhé světové válce bylo dopomoci **k mírovému soužití evropských států a zajištění hospodářské prosperity**. Původní ekonomická integrace překonala pomyslnou čáru a v průběhu času přerostla v nezadržitelný politický proces. Nejvýznačnějším motivem všech snah o spolupráci států Evropy byla snaha o zmírnění soupeření národních států jako možného zdroje agrese. Velké zkušenosti z obou válečných konfliktů vedly hlavní představitele evropských států, význačné osobnosti protinacistické koalice, k úvahám o poválečném uspořádání Evropy, které by zabránilo opakování hrůz války. Válka a aktivity protiválečných sil byly velkým impulsem pro snahy zejména o spolkové uspořádání v Evropě.

Pro-integrační vlivy:

- ideologické vlivy,
- politické vlivy,
- ekonomické vlivy.

Krátce po skončení druhé světové války, kdy byla celá Evropa poznamenána válečným konfliktem, britský ministerský předseda Winston Churchill (1874-1965) vyzývá ve svém projevu 19. září 1946 k vysokoškolské mládeži v Curychu celou Evropu, aby za sebou zanechala zlo nacionalismu a války, a přichází s návrhem na vytvoření Spojených státům evropských.

Částečným úspěchem federalistických snah bylo vytvoření **Unie evropských federalistů** v prosinci 1946. Vedle této organizace však souběžně pracovala další profederalistická hnutí a nepodařilo se dosáhnout souladu všech společných snah a úsilí. Spojení všech činností však přinesla až užší spolupráce hraběte Coudenhove Kalegriho, Winstona Churchilla, Duncana Saydyse a dalších, ze které vznikl mezinárodní přípravný výbor „**Hnutí za spojenou Evropu**“ v prosinci 1947.

² DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 24-27.

Náročná práce tohoto výboru vedla ke svolání Evropského kongresu, který se sešel 7. května 1948 v Haagu. Na konferenci bylo přítomno přes 700 delegátů, kteří debatovali o možnostech různých federalistických postojích s cílem vytvoření federálního útvaru v Evropě. Nejvýznamnějším výsledkem konference však bylo vypracování zásadních dokumentů – **Politického prohlášení, Ekonomického a sociálního prohlášení a Zprávy Evropanům**. Závěrečné dokumenty konference posloužily později k založení Rady Evropy a vyhlášení jejího základního dokumentu Charty lidských práv a svobod. Konference však byla poznamenána názorovým střetem dvou základních koncepcí integrace. Představitelům profederalistické koncepce se nepodařilo získat na svoji stranu většinu účastníků konference a významnou silou se stali zastánci mezivládní spolupráce. Evropské státy nebyly v tak krátkou dobu po skončení války připraveny předat jakoukoliv část svých čerstvě obnovených kompetencí společným orgánům federace.

Konečné dokumenty a kompromisy jednání vedly k **založení Rady Evropy** 5. května 1949 v Londýně, jejíž rozhodovací mechanismy vyhovovaly většímu počtu evropských států. Hlavním podnětem založení Rady Evropy byla snaha Francie zapojit Německo do poválečné spolupráce v tehdy již oddělené západní Evropě. Deset evropských zemí společně založilo Radu Evropy a snažilo se napomáhat dosažení evropských cílů. Rada Evropy je první evropskou organizací, která vznikla po skončení druhé světové války. Stanovila se za cíl ochranu lidských práv, parlamentní demokracie a právního řádu, uvádění sociálních a právních norem do vzájemného souladu a podporu vědomí společné Evropské identity.

Rada Evropy je dnes mezivládní organizace sdružující v současné době 47 zemí. Členství v RE je otevřené všem evropským zemím, které akceptují a zaručují právní stát, základní lidská práva a svobodu pro své občany. Mimo zaručení těchto práv a demokracie, členové RE dále spolupracují např. v oblastech kultury nebo vzdělání.

Velkým úspěchem bylo dojednání a uzavření **Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod** v roce 1950, která tvoří právní základ činnosti **Evropského soudu pro lidská práva**.

Československo vstoupilo do Rady Evropy roku 1991 a do konce roku 1992 ratifikovalo 22 mezinárodních smluv, sjednaných v rámci Rady Evropy, včetně většiny smluv lidskoprávních.

Rada Evropy má od svého počátku od svého založení 1949 sídlo ve Štrasburku, stejně tak, jako její nejznámější instituce Evropský soud pro lidská práva.

Instituce Rady Evropy: Výbor ministrů, Parlamentní shromáždění, Kongres místních a regionálních orgánů, Komisař pro lidská práva, Evropský soud pro lidská práva.

Pokud 2. světová válka byla impulsem pro obnovení myšlenky evropské integrace, tlak SSSR po 2. světové válce byl impulsem pro vlastní realizaci sjednocení. Válkou poničená Evropa potřebovala obnovit průmysl, zemědělství i infrastrukturu. Tomu měl vzhledem k platební neschopnosti většiny států pomoci tzv. **Marshallův plán** program vyhlášený státním tajemníkem USA G. Marshalllem 5. 6. 1947 jako finanční a materiální pomoc Evropě v zájmu její stabilizace. SSSR plán odmítla a donutila k tomu i své satelity včetně ČSR. V zájmu koordinace pomoci byla vytvořena Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (OEEC). V letech 1948 – 51 bylo mezi tyto státy rozděleno zhruba 13 mld. USD. Plán přispěl k hospodářské rekonstrukci západní Evropy, obnovení výroby i obchodu. USA si touto hospodářskou pomocí zabezpečilo vliv a prestiž v Evropě, která se postupně rozdělila na blahobytný Západ a zaostávajícím Východ. Generál Marshall byl za svoji celoživotní práci oceněn Nobelovou cenou za mír.³

³ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 24-27.

3 Členské státy Evropské unie a historie rozšiřování, vystoupení Grónska z ES

3.1 Rozšiřování Evropské unie

EU se rozkládá na území o rozloze 4.325.675 km², počet obyvatel: 496 miliónů, počet států EU 27. V prvních vlnách rozšíření nebyla ze strany Evropské unie pro kandidátské země stanovena žádná kritéria, která by bylo třeba splnit, aby se země stala plnoprávným členem EU. Ekonomická i politická situace zemí střední a východní Evropy se značně odlišovala od předchozích kandidátů na členství, Evropská rada proto v červnu 1993 v Kodani stanovila, že: „K přistoupení dojde, jakmile bude daná země schopna převzít závazky vyplývající z členství a zároveň bude schopna splňovat hospodářské a politické podmínky.“ Tyto požadavky jsou od této doby nutné splnit, aby se kandidátská země mohla stát plnoprávným členem EU. Jsou souhrnně označovány jako tzv. **Kodaňská kritéria**:

- politická kritéria: kandidátská země musí mít stabilní instituce zajišťující demokracii, právní stát, dodržování lidských práv a práv menšin,
- ekonomická kritéria: země musí mít fungující tržní ekonomiku schopnou se vypořádat s konkurenčními tlaky uvnitř Unie,
- kritéria přijetí *acquis communautaire*: země musí být schopná přijmout závazky vyplývající ze členství, včetně cílů politické, hospodářské a měnové unie.

Kodaňský summit tak v červnu 1993 otevřel cestu pro „masivní“ rozšiřování EU. Po pádu železné opony nabízel „Západ“ postkomunistickým zemím dvě oblasti zapojení do dění v demokratickém světě: politickou hospodářskou stabilitu v rámci Evropské unie a bezpečnost a vojenskou spolupráci v NATO.

EU – založení a rozšíření:

- 1952-58: zakládající státy: Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko,
- 1973 – první rozšíření („severní“): Dánsko (Grónsko vystoupilo 1985), Irsko, Spojené království,
- 1981 – druhé rozšíření („jižní“): Řecko,
- 1986 – třetí rozšíření („jižní“): Portugalsko, Španělsko,
- 1995 – čtvrté rozšíření („severní“): Finsko, Rakousko, Švédsko,
- 2004 – páté rozšíření („východní“): Česko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko,

- 2007 – šesté rozšíření („druhé východní“): Bulharsko, Rumunsko.⁴

Zapomenuté rozšíření

Po znovusjednocení východní a západní části Německa s účinností od 3. října 1990 se stala bývalá Německá demokratická republika součástí ES, protože Spolková republika Německo již členským státem ES byla. Tomuto jevu se také někdy říká „zapomenuté rozšíření“, neboť přivedlo do Unie asi 20 miliónů nových občanů.⁵

3.1.1. První vlna rozšíření – rok 1973 (Dánsko, Irsko, Velká Británie)

Jednání o vstupu započala v roce 1971 s Velkou Británií, Dánskem, Irskem a Norskem. Nejdůležitější z nich, ekonomicky, velikostně, i co do počtu obyvatel, byla Velká Británie. Ratifikace ve Velké Británii proběhla v lednu 1972 v parlamentu bez problémů. V Irsku rozhodoval o přistoupení k ES parlament v kombinaci s hlasováním lidu v referendu. 83 % Irů bylo pro vstup. V Dánsku byl proces obdobný, po schválení parlamentem se referenda zúčastnilo 90 % obyvatel. V Norsku byla pro vstup do ES politická elita, na druhé straně bylo proti lidové hnutí občanů, argumentující nezávislostí a národní identitou. 53 % obyvatel Norska se vyslovilo proti vstupu do ES. V lednu 1973 byla završena první integrační vlna. Rozšíření znamenalo smíření se ES a ESVO (Evropské sdružení volného obchodu) v červenci 1972 byla podepsána dohoda o zóně volného obchodu (s průmyslovým zbožím) mezi ES a ESVO – dohodu podepsalo celkem 16 zemí: 9 členů ES a 7 členů ESVO. Dohoda potvrdila dominantní postavení ES v Evropě. Vytvořily se předpoklady k dalšímu rozšiřování v průběhu budoucího vývoje evropské integrace.⁶

3.1.2 Druhá a třetí vlna rozšíření – 80. léta (1981 Řecko, 1986 Portugalsko, Španělsko)

Tyto státy ovládal autoritářský režim a v polovině 70. let byl zahájen demokratizační proces, který jim umožnil podat žádost o vstup do ES. Vstup do ES měl v těchto zemích posílit demokratické tendence a zamezit autoritativní tendence. Toto však znamenalo riziko nestability pro integrační proces, na druhé straně mohlo být výhodné tyto státy přijmout, aby se posílil demokratický blok proti SSSR. Dalším

⁴ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 95-97.

⁵ KÖNIG, P., et al. *Učebnice evropské integrace*. BRNO, 2006, s. 59.

⁶ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno, 2003, s. 96-102.

rizikem pro přijetí těchto zemí byla ekonomická zaostalost a jednoznačná zemědělská orientace jejich hospodářství.

Vzhledem k rozdílné ekonomické úrovni všech tří států, které vstoupily do ES v průběhu 80. let, byla zavedena v praxi řada přechodných období. Např. Řecko si vymohlo pětiletou dobu na snížená cla pro zemědělskou produkci, přechodné období o délce 5+2 se aplikovalo rovněž na volný pohyb pracovních sil. Praxe přechodných období se stala zásadní otázkou přístupových jednání v souvislosti se vstupem států střední a východní Evropy do EU.⁷

3.1.3 Čtvrtá vlna rozšíření – rok 1995 (Finsko, Švédsko, Rakousko)

Vzhledem k vysoké ekonomické úrovni všech kandidátů a relativně malému počtu obyvatel neexistovala rizika rozšíření jako v jižním rozšíření v 80. letech. Vyjednávání však měla krizové momenty – např. ekonomická vyspělost, neutralita kandidátských států v kontextu vzniklého druhé pilíře EU (Společná zahraniční a bezpečnostní politika), dále pak některé otázky společné zemědělské politiky, dopravní politiky a otázky životního prostředí aj. Tyto země s sebou do EU přinesly výraznou ekologickou dimenzi pro evropskou politiku.⁸

3.1.4 Pátá vlna rozšíření rok – 2004

Velmi specifická vlna rozšiřování Evropské unie. Do EU vstoupily státy bývalého sovětského bloku. Tyto státy musely projít složitým procesem ekonomicko-politické transformace a strukturální přestavby svých ekonomik ze systémů centrálně plánovaných na systémy tržně orientované. V souvislosti se vstupem států bývalého komunistického bloku byla EU přinucena jasněji definovat kritéria pro vstup zájemců. Stalo se tak na **kodaňském summitu v červnu 1993**: 1. stabilita institucí zajišťujících demokracii, zákonnost, ochranu lidských práv a práv národnostních menšin, 2. fungující tržní hospodářství (schopné konkurence v rámci vnitřního trhu), 3. schopnost převzít závazky plynoucí ze členství vč. dodržení cílů politické, hospodářské a měnové unie. Na **zasedání Evropské rady v Madridu v prosinci 1995** bylo k těmto třem přidáno ještě kritérium čtvrté: 4. vytvoření podmínek pro vznik odpovídajících administrativních a právních struktur nutných pro efektivní zavádění legislativy EU.⁹

⁷ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Rozšiřování ES/EU*. Brno, 2002, s. 48-67

⁸ KÖNIG, P., et al. *Učebnice evropské integrace*. BRNO, 2006, s. 68.

⁹ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno, 2003, s. 102-103.

3.1.5 Šestá vlna rozšíření – rok 2007

Bulharsko se spolu s Rumunskem stalo členskou zemí EU 1. 1. 2007 a patří k nejhodnějším státům. Před svým vstupem země zažila řadu reforem v hospodářské i legislativní sféře. Bulharsko ani Rumunsko zatím nejsou součástí Schengenského prostoru ani eurozóny. Kritika padá na Bulharsko především kvůli rozsáhlé korupci, organizovanému zločinu a přístupu k menšinám. Polohou Rumunska se zájmy působení Evropské unie rozšiřují nejen do černomořské oblasti, ale i dále na Blízký Východ. Rumunsko ve srovnání s ostatními členskými státy ekonomicky zaostává.¹⁰

3.2 Proces přistoupení a kritéria vstupu

Evropská integrace vždy představovala politický a hospodářský proces, který je otevřen všem evropským zemím, které jsou připraveny podepsat zakládající smlouvy a převzít celý soubor práva EU. Podle článku 237 Římské smlouvy „o členství ve Společenství může požádat každý evropský stát“. Článek F Maastrichtské smlouvy dále uvádí, že členské státy musí mít politický systém založený na zásadách demokracie.

Je třeba zmínit, že rozšíření v roce 2004 a pak v roce 2007 se velice odlišovalo od těch předešlých. Především proto, že v předchozích desetiletích se EHS/ES rozšiřovalo vždy o státy s fungující tržní ekonomikou a rozvinutým demokratickým systémem. Proto tyto země nemusely před vstupem splnit žádná kritéria.

Rozšiřování EU o země střední a východní Evropy však mělo specifika jako například relativně nízká hladina ekonomické výkonnosti nebo krátká zkušenost s tržní ekonomikou. Již v roce 1988 začalo Evropské společenství navazovat diplomatické styky se zeměmi střední Evropy. Po pádu berlínské zdi v roce 1989 rychle odbouralo dlouhodobé kvóty na dovoz mnoha produktů, rozšířilo Všeobecný systém celních preferencí a v průběhu několika málo let uzavřelo dohody o obchodu a spolupráci s Bulharskem, bývalým Československem, Estonskem, Maďarskem, Lotyšskem, Litvou, Polskem, Rumunskem a Slovinskem.

Na základě programu Evropských společenství **Phare**, který byl vytvořen v roce 1989, vznikl nástroj k poskytování finančních pomoci zemím, které usilovaly o reformu a přestavbu ekonomiky.

¹⁰ FONTAINE, P. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk, 2007, s. 13.

V průběhu 90. let uzavírala Evropská společenství a jeho členské státy postupně asociační smlouvy Evropské dohody. Smyslem Evropských dohod je vytvořit právní základ dvoustranných vztahů mezi kandidátskými zeměmi a EU. Pokrývají obchodní otázky, politický dialog, aproximaci práva, průmysl, životní prostředí, dopravu a cla.

Evropské společenství už uzavřelo podobné asociační smlouvy s Tureckem (1963), Maltou (1970) a Kyprem (1972). V případě Turecka vstoupila v prosinci 1995 v platnost celní unie. Přidružené země prokázaly své přání stát se členy Evropské unie. Tento cíl byl potvrzen individuálními přihláškami ke členství.¹¹

Rozšíření EU o nové členské státy bylo podmíněno splněním **těchto zásadních podmínek:**

- budoucí členové museli splnit všechna kritéria vstupu,
- Unie se musela připravit na přijetí nových členů a respekt vůči menšinám a jejich ochranu,
- existence fungujícího tržního hospodářství a schopnost vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami působícími na jednotném trhu Společenství,
- schopnost převzít závazky vyplývající z členství, včetně schopnosti dostávat požadavkům stanovených pro účast ne hospodářské a měnové unii a podpořit politické cíle Unie.

Další tzv. **madridské kritérium**, stanovil summit Evropské rady z prosince roku 1995, který mezi podmínky členství přiřadil vytvoření správní kapacity pro převzetí *acquis*. Stejně tak důležitá je ale efektivní implementace legislativy učiněná příslušnými administrativními a soudními strukturami. Zasedání v Madridu rovněž dalo impuls k vypracování postupů na kandidátské země a k přípravě návrhu nového rozpočtového rámce EU po roce 1999 (dokument zvaný Agenda 2000).¹²

Na zasedání v Essenu v roce 1994, definovala Evropská rada **předvstupní strategii**, která měla připravit kandidátské země na členství v EU. Strategie je založena na aplikaci Evropských dohod, finanční pomoci a strukturovaném dialogu, který má spojit všechny členské státy a kandidátské země při řešení otázek společného zájmu.

¹¹ *EUROSKOP* [online]. 2006, poslední revize 5. 10. 2006 [cit. 22. 5. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.euroskop.cz/47698/121044/clanek/rozsiření-evropske-unie/proces-pristoupeni.html>>.

¹² ČERNOCH, P. *Cesta do EU*. Praha, 2003, s. 38-41.

Unie se musela připravit na příchod nových členů tak, že:

- provedla institucionální změny nezbytné pro rozšíření: tj. přijala a ratifikovala Smlouvu z Nice,
- schválila rozpočtový rámec na období 1999-2006, ve kterém již počítala s přistoupením nových členských států.

Jednání o vstupu probíhají mezi každou kandidátskou zemí a Evropskou komisí, která zastupuje EU. Jakmile jsou jednání dokončena, rozhodnutí povolit přistoupení nové země k EU musí být jednomyslně schváleno stávajícími státy na zasedání Rady. Evropský parlament musí přistoupení schválit kladným vyjádřením absolutní většiny svých členů. Veškeré smlouvy o přistoupení musí potom členské státy a kandidátské země ratifikovat podle svých vlastních postupů.

Během let jednání kandidátské země dostávají od EU pomoc, aby se jejich hospodářství mohla snadněji vyrovnat zemím EU. Rozšíření EU o deset zemí v roce 2004 a dvě země v roce 2007 znamenalo 45 miliard eur určených zejména na financování strukturálních projektů, které měli umožnit novým členským státům splnit podmínky členství.¹³

Proces rozšiřování EU

Proces rozšiřování EU byl na základě výsledků summitu v Lucemburku a zesílené předvstupní strategie zahájen 31. 3. 1998 a skládal se ze 3 prvků:

- **evropské konference,**
- **procesu přistoupení,** založeném na zesílené předvstupní strategii (na základě Agendy 2000) a jejím hlavním prvku - Přístupovém partnerství,
- **vyjednávání o přistoupení** – podle Agendy 2000 a následného lucemburského summitu napřed s tzv. lucemburskou skupinou, po helsinském summitu i s ostatními kandidátskými státy.¹⁴

3.3 Principy zesílené předvstupní strategie – etapy procesu přistoupení

Evropské dohody:

1. Přístupové partnerství a Národní programy pro přijetí *acquis* – Přístupové partnerství stanovilo priority kandidátských zemí při přípravě na členství v EU

¹³ EVROPSKÁ KOMISE. *Porozumění procesu rozšíření*. Lucemburk, 2007, s. 9-13.

¹⁴ ČERNOCH, P. *Cesta do EU*. Praha, 2003, s. 82.

a souhrnně informuje o různých formách podpory EU a zároveň upozorňuje na hlavní dostupné nástroje a finanční zdroje.

2. Předvstupní pomoc, která zahrnuje:
 - program Phare,
 - podporu ochraně životního prostředí a dopravě – program ISPA,
 - podporu zemědělství a rozvoji venkova – program SAPARD,
 - spolufinancování s mezinárodními finančními institucemi.
3. Zpřístupnění programů Evropského společenství pro kandidátské země.¹⁵

3.4 Kam až se může EU rozšířit

Geografické hranice

Ve většině členských států proběhly debaty o ratifikaci ústavní smlouvy, které ukázaly, že mnoho Evropanů má obavy z konečných hranic Evropské unie, a dokonce i o její identitu. Na tyto otázky neexistují jednoduché odpovědi, především proto, že každá země vidí své geopolitické a hospodářské zájmy jinak. Pobaltské státy a Polsko podporují členství Ukrajiny do EU. Možnost vstupu Turecka vyvolává otázky statutu některých kavkazských zemí jako je Gruzie a Arménie. Ačkoli Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko splňují podmínky členství, nejsou členy EU, protože veřejnost v těchto zemích je v současnosti proti přistoupení.

Politická situace v Bělorusku a strategická pozice Moldavska jsou stále problematické. Je jasné, že členství Ruska by v EU způsobilo nepřijatelnou politickou a geografickou nerovnováhu.¹⁶

Island se pod vlivem celosvětové finanční krize, která je největší v novodobých dějinách země obrací o pomoc k Evropské unii. Země už požádala o půjčku Mezinárodní měnový fond, Norsko, Rusko a nyní také Evropskou unii. Island zvažuje vstup do EU.¹⁷

Administrativní omezení

Současná pravidla členství, která jsou vymezena Smlouvou z Nice roku 2003, navíc určují institucionální základ pro Unii s maximálním počtem 27 členů. Pokud počet členů překročí toho číslo, bude třeba nové mezivládní dohody o vztazích mezi členskými státy v rámci institucí EU.

¹⁵ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno, 2003, s. 157-162.

¹⁶ FONTAINE, P. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk, 2007, s. 14-17.

¹⁷ IDNES [online]. 2009, [cit. 5. 1. 2009]. Dostupné na WWW :<http://ekonomika.idnes.cz/island-se-obraci-o-pomoc-take-k-evropske-unii-fmr-eko-zahranicni.asp?c=A081110_142339_eko-zahranicni_fih>.

Pokud podle členů Unie přesáhne 30, její chod v souladu se základními principy smluv bude obtížnější. Bylo by nutné pečlivě přezkoumat postupy rozhodování, aby EU nebyla paralyzována a zůstala akceschopná.

Existují rovněž citlivé otázky jako používání úředních jazyků. Po přistoupení Bulharska a Rumunska se počet úředních jazyků zvýšil na 23. Rozšíření EU nesmí u obyčejných lidí vzbudit dojem, že jejich národní nebo regionální identita je v rámci standardizované EU potlačována.

Kandidátské a nekandidátské země

Evropská unie používá paralelně dvojí politiky ve vztahu k sousedním zemím podle toho, zda jsou nebo nejsou na aktuálním seznamu potenciálních kandidátských členství.

Dohody o stabilizaci a přidružení otevírají pro zemi možnost stát se po skončení jednání kandidátem na členství v EU. První takové dohody byly uzavřeny s Chorvatskem a s bývalou jugoslávskou republikou Makedonií. Následovala dohoda s Albánií. Další potenciální kandidátské země jsou v tomto kontextu Bosna a Hercegovina, Černá hora a Srbsko.

V rámci politiky sousedství EU uzavřela dohody o obchodu a spolupráci s nečlenskými zeměmi v jižním středomoří, s jihokavkazskými zeměmi východní Evropy, jejichž budoucí vztah k Evropské unii zůstává nejasný.¹⁸

3.5 Geografické kontury možného rozšíření EU

V roce 2007 přistoupily do EU Bulharsko a Rumunsko, pravděpodobně mezi léty 2015 – 2020 možná Turecko u Chorvatska to bude o něco dříve. Události přelomu let 2004 a 2005 však postavily Unii před novou zásadní výzvu – možné přistoupení Ukrajiny. Výčet zemí, respektive oblastí, vůči kterým se Unie bude v následujících letech muset vymezovat a s nimiž je nezbytné udržovat vztahy, se však nemůže omezit pouze na možné kandidáty členství. Již před rozšířením 2004 přijala Evropská komise akční plán nazvaný „Širší Evropa – sousedství s našimi východními a jižními sousedy“, který je primárně zaměřen do oblastí jižního středomoří (Maroko, Alžírsko, Tunis, Libye, Egypt, Izrael, Libanon, Jordánsko a Sýrie), na evropské a kavkazské postsovětské republiky (Bělorusko, Moldávie, Gruzie, Arménie, Ázerbajdžán) a Rusko. Mimo rámec tohoto akčního plánu je pak vedena agenda zemí západního Balkánu, kde

¹⁸ FONTAINE, P. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk, 2007, s. 14-17.

je pro pět zemí (Albánie, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Srbsko a Černá Hora) připraven tzv. Stabilizační a asociační proces v jihovýchodní Evropě. Poslední zmíněný region, tj. země západního Balkánu (či jihovýchodní Evropy) se díky Stabilizačním a asociačním dohodám, které představují nový druh vztahů mezi EU a účastnickými zeměmi, kvalitativně vymyká situaci ostatních států, neboť představuje prosperitu užší integrace do struktur EU.

Jedná se o evidentní snahu po vytvoření „kruhu přátel“ kolem zvětšené Evropy. Hlavním politickým cílem je nedopustit, aby mezi členy a nečleny EU vznikla nová dělicí linie, ostrý předěl mezi bohatstvím a chudobou. Unie má pocit, že se toho dá docílit prostřednictvím ekonomicko - politické spolupráce, zejména v otázkách životního prostředí, migrace, energetiky a regionálního rozvoje.¹⁹

3.6 Vystoupení Grónska z ES

Grónsko se stalo spolu s Dánskem jako dánské území členem Evropských společenství v roce 1973, přestože přes 70 % voličů v Grónsku hlasovalo proti vstupu. Poté, co Grónsko získalo v roce 1979 samosprávný status, konalo se 23. února 1982 úspěšné referendum o vystoupení z ES, a po podpisu dohody mezi grónskou vládou a ES v březnu 1984 opustilo jako první a jediná země 1. července 1986 Evropské společenství. Grónsko je vůči EU v postavení zámořského území podobného britským, francouzským a nizozemským zámořským državám. Získává podporu v rámci strukturálních fondů, nemá však nárok na platby z Evropského rozvojového fondu pro země APK. Od EU každoročně dostává finanční kompenzaci za poskytování práva rybolovu ve svých výsostných vodách.

Grónsko se od získání samosprávy v roce 1979 aktivně podílí na mezinárodní spolupráci v arktické oblasti, především v rámci severoamerického kontinentu, ke kterému zeměpisně patří.

Vazby na dánský stát zůstaly omezené na oblast zahraniční politiky a obrany, soudnictví, finance, školství a zdravotnictví. Grónské hospodářství je naprosto závislé na rybolovu a výkyvy v cenách ryb na světovém trhu mají na životní úroveň přímý dopad.²⁰

¹⁹ KLÍMA, M. BUREŠ, J. *Kam kráčíš Evropská unie*. Plzeň, 2005, s. 164-174.

²⁰ MACH, P. *Grónsko* [online]. 2006 [cit. 14. 11. 2008]. Dostupné na WWW : <<http://www.petrmach.cz/docs/LF12-2006.pdf>>.

4 Oblasti EU se zvláštním statutem

4.1 Oblasti EU ležící mimo Evropu

Tyto oblasti žádný status nemají, pouze leží mimo evropský kontinent.

Francouzské zámořské departmenty:

- Francouzská Guyana (Jižní Amerika),
- Guadeloupe (Karibik),
- Martinik (Karibik),
- Réunion (Indický oceán).²¹

Francouzská Guyana (Jižní Amerika)

Francouzská Guyana je francouzský zámořský departement a zároveň zámořský region v Jižní Americe.

Je to rozlohou největší francouzský departement a jediné území Francie a Evropské unie na jihoamerickém kontinentu. Oficiální francouzský název je *Guyane*. Přívlastek „francouzská“ je pouze hovorový, aby se zabránilo záměně s Britskou Guyanou (dnešní Guyana) a Holandskou Guyanou (dnešní Surinam). Obyvatelé jsou hlavně černoši, mulati, míšenci a indiáni. 60 % jsou kreolové a více než 10 % obyvatel je původem z kontinentální Francie.²²

Guadeloupe (Karibik)

Guadeloupe je zámořský departement a zároveň zámořský region Francie ležící v Karibském moři 600 km severně od Jižní Ameriky a 600 km východně od Dominikánské republiky. Jedná se o dvojostrov v tzv. Závětrných ostrovech Malých Antil. V rámci Francie patří do Evropské unie.

Guadeloupe je, spolu s Antiguou a Barbudou, Sv. Kryštofem a Nevisem a několika dalšími ostrovy součástí souostroví Malé Antily ležícího 600 km severně od Jižní Ameriky. Ostrov Guadeloupe tvoří vlastně dva ostrovy spojené úzkou šíjí: Basse Terre (848 km²) a Grande Terre (588 km²), kdysi nazývané Kariby společným jménem *Karukera*.²³

²¹ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 101-102.

²² BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 378.

²³ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003T, s. 426.

Martinik (Karibik)

Martinik (francouzsky **Martinique**) je ostrov v Karibském moři. Je součástí souostroví Malých Antil a zámořským regionem Francie a tedy i součástí Evropské unie. Nachází se mezi ostrovy Dominika a Svatá Lucie. Hlavním městem ostrova i zámořského regionu je Fort-de-France. Ostrov má rozlohu 1100km² a žije na něm 431 800 obyvatel, hustota osídlení je 392,2 obyvatele na km². Národnostní složení obyvatelstva je následující, žije zde 90% černochů, 5% bělochů a 5% jiných etnik. Úředním jazykem je francouzština.²⁴

Réunion (Indický oceán)

Réunion je zámořský departement a zároveň zámořský region Francie ležící v Indickém oceánu. V rámci Francie patří do Evropské unie. Réunion spolu s Mauriciem a Rodriguesem tvoří souostroví Maskarény ležící východně od ostrova Madagaskar. Na ostrově se nachází také 2 631 metrů vysoká činná štítová sopka, která nese jméno Piton de la Fournaise a je nejaktivnější sopkou na Zemi.²⁵

Portugalská zámořská území:

- Azorské ostrovy (severní Atlantik),
- Madeira (severní Atlantik).²⁶

Azorské ostrovy (severní Atlantik)

Azorské ostrovy: (portugalsky: *Ilhas dos Açores*) jsou portugalské souostroví a zámořské autonomní území Portugalska umístěné uprostřed Atlantského oceánu, přibližně 1500 km od Lisabonu a asi 3900 km od východního pobřeží Severní Ameriky. Ostrovy jsou sopečného původu – včetně podmořské části jsou vysoké 4000 metrů, pobřeží je strmé. Jsou zde častá zemětřesení a výskyt minerálních pramenů.²⁷

Madeira (severní Atlantik)

Madeira je portugalské souostroví v Atlantském oceánu (580 km západně od Maroka v Africe a 980 km jihozápadně od Lisabonu v Portugalsku) se statutem

²⁴ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 32.

²⁵ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 308.

²⁶ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 101-102.

²⁷ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 97.

autonomní oblasti. Na Madeiře žije 271 400 lidí, hlavní město je Funchal. Jedinými obydlenými ostrovy jsou Madeira a Porto Santo.²⁸

Španělská území:

- Kanárské ostrovy (Atlantik),
- Ceuta a Melilla (exklávy na marockém pobřeží).²⁹

Kanárské ostrovy (Atlantik)

Kanárské ostrovy jsou autonomní společenství Španělska a souostroví sedmi hlavních ostrovů a dvou ostrůvků sopečného původu v severním Atlantiku, přibližně 100 km západně od pobřeží Maroka a Západní Sahary. Název je odvozen z latinského označení pro psa: „*canis*“, protože tyto ostrovy byly podle legendy hlídány obrovskými psy. Metropolí regionu je střídavě Santa Cruz de Tenerife a Las Palmas de Gran Canaria (v každém legislativním období sídlí v jednom z měst předseda autonomní vlády a ve druhém vicepremiér; v následujícím období si sídla vymění).³⁰

Ceuta a Melilla (exklávy na marockém pobřeží)

Autonomní město **Ceuta** je spolu s městem Melilla jednou ze dvou španělských enkláv na pobřeží severní Afriky, ležící na nejsevernějším cípu Maghribu poblíž Gibraltarského průlivu. Na město si činí nárok Maroko. Až do roku 1995 náleželo město k provincii Cádiz. Město často využívají Afričané pro ilegální migraci do EU.

Melilla je jedním ze dvou španělských měst na Středomořském pobřeží Severní Afriky, přesně na území Maroka, v regionu Rif. Dříve byla Melilla považována za součást Andalusie, a tak byla do 14. března 1995, kdy jí byl udělen statut autonomního města, přidělena k provincii Málaga. Před vstupem Španělska do Evropské unie, byla Melilla svobodným přístavem. Její obyvatelstvo se skládá z křesťanů, muslimů - především Berberů, židů a malého počtu hindů. Úředním jazykem je španělština.³¹

4.2 Oblasti, které jsou asociované k EU

Britská území:

- Anguilla (severní Atlantik),

²⁸ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 7.

²⁹ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 101-102.

³⁰ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 585.

³¹ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 202.

- Bermudy (severní Atlantik),
- Britské Panenské ostrovy (Karibik),
- Falklandy (jižní Atlantik),
- Kajmanské ostrovy (Karibik),
- Montserrat (Karibik),
- Pitcairnovy ostrovy (Tichý oceán),
- Svatá Helena (jižní Atlantik),
- Britské indickooceánské území (Indický oceán),
- Turks a Caicos (Atlantik),
- Britské antarktické území (Jižní oceán).³²

Anguilla (severní Atlantik)

Anguilla je korálový a vápencový ostrov v souostroví Malých Antil, který má rozlohu 91 km². Situován je přibližně 250 kilometrů východně od Portorika. Pojmenování ostrova pochází od legendárního mořeplavce Kryštofa Kolumba v roce 1493, který jej nazval pravděpodobně pro jeho dlouhý a útlý tvar podle španělského slova úhoř. Na ostrově je přibližně 8 960 obyvatel. Populace je převážně afro-amerického původu.³³

Bermudy (severní Atlantik)

Bermudské ostrovy jsou zámořským územím Spojeného království v Atlantiku u jihovýchodního pobřeží Spojených států ve střední části Severoamerické pánve. Bermudy jsou pojmenovány podle svého objevitele Juana Bermúdeze, který je neobydlené objevil roku 1503.³⁴

Britské Panenské ostrovy (Karibik)

Britské Panenské ostrovy jsou zámořské území Spojeného království sestávajícího se z více než 50 ostrovů souostroví Panenské ostrovy. 15 stále obydlených ostrovů je situováno na západě v sousedství Amerických Panenských ostrovů. Na severu ostrovů leží Atlantský oceán a na jihu Karibské moře. Největšími ostrovy jsou

³² DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 101-102.

³³ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 53.

³⁴ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 131.

Tortola, Virgin Gorda, Anegada, a Jost Van Dyke. Hlavní a zároveň největší město Road Town je na ostrově Tortola.³⁵

Falklandy (jižní Atlantik)

Falklandy (Malvíny) jsou zámořským územím Velké Británie. Leží v Atlantském oceánu asi 500 km východně od pobřeží Argentiny. Dependence Falkland Grahamova země, Jižní Orkneje a Jižní Shetlandy byly v roce 1962 vyčleněny a získaly zvláštní status jako Britské antarktické území, v roce 1985 pak zvláštní status dostaly Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy.³⁶

Kajmanské ostrovy (Karibik)

Kajmanské ostrovy je malé souostroví (ostrovy Grand Cayman, Little Cayman, Cayman Brac) v Karibiku asi 160 km jižně od Kuby. Kajmanské ostrovy jsou známé především jako země se zvláštním daňovým režimem, díky tomu je zde registrovaných přes 500 bank. Také se zde zakládají společnosti, partnerství a smlouvy. HDP přepočteno na obyvatele činí 35 000 USD.³⁷

Montserrat (Karibik)

Montserrat je ostrov v Karibském moři, objevený v roce 1493 Kryštofem Kolumbem, který jej pojmenoval podle vápencové hory a katalánské národní svatyně Montserrat. Montserrat je zámořským územím Velké Británie. Jeho hlavní město Plymouth muselo být opuštěno kvůli katastrofální erupci sopky Soufriere (18. července 1995).³⁸

Pitcairnovy ostrovy (Tichý oceán)

Pitcairnovy ostrovy jsou zámořským územím Velké Británie. Jsou tvořeny skupinou čtyř ostrovů v jižním Tichém oceánu. Pouze Pitcairn, druhý největší ostrov, je trvale obydlen. Další ostrovy - Henderson, Ducie, a Oeno jsou neobydleny. Ostrovy jsou známé především tím, že zde žijí potomci vzbouřenců z lodi Bounty.³⁹

³⁵ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 171.

³⁶ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 348.

³⁷ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 567.

³⁸ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 86.

³⁹ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 222.

Svatá Helena (jižní Atlantik)

Ostrov **Svatá Helena** (122 km²) je situován 1 930 km západně od břehu Angoly. Žije na něm 6 500 obyvatel. Svata Helena je zámořským územím Velké Británie, jehož guvernér spravuje kromě stejnojmenného ostrova i ostrovy Ascension a Tristan da Cunha. Správní střediskem ostrova je Jamestown, ve kterém žije přibližně 1 500 obyvatel.⁴⁰

Britské indickooceánské území (Indický oceán)

Britské indickooceánské území (anglicky *British Indian Ocean Territory*) je britské zámořské území. Je to skupina ostrovů na západě Indického oceánu, vzdálená asi 2000 km od ostrova Mauricius, přibližně na půlce cesty mezi Afrikou a Indonésií. Skupinu tvoří celkem 6 atolů Čagoských ostrovů s 56 ostrovy. Největší a nejjihnější je ostrov Diego García, na kterém leží strategická britsko-americká vojenská základna. Kromě vojáků jsou ostrovy neobydlené. Rozloha všech ostrovů je asi 60 km², žije na nich 3 200 vojáků.⁴¹

Turks a Caicos (Atlantik)

Turks a Caicos (anglicky *Turks and Caicos*) je zámořské území Velké Británie skládající se ze dvou skupin tropických ostrovů v karibské oblasti, jihovýchodně od Bahamských ostrovů. Území patří geograficky k Bahamským ostrovům, ale ne politicky. Třicátka ostrovů má celkovou rozlohu 430 km² a má převážně nížinatý charakter, s vápencovým podložím a rozsáhlými mangrovými bažinami.⁴²

Britské antarktické území (Jižní oceán)

Britské antarktické území je část Antarktidy, kterou si nárokuje Spojené království jako Zámořské území Spojeného království. Rozloha území je 1 395 000 km² a žije zde 200 lidí. Území vzniklo 3. března 1962. Zasahuje do území, které si nárokují Argentina a Chile.⁴³

Francouzská území:

- Francouzská Polynésie (Tichý oceán),
- Francouzská jižní a antarktická území (Indický oceán),

⁴⁰ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 459.

⁴¹ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 171.

⁴² BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 54.

⁴³ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 170.

- Mayotte (Indický oceán),
- Nová Kaledonie (Tichý oceán),
- Saint-Pierre a Miguelon (severní Atlantik),
- Wallis a Futuna (Tichý oceán).⁴⁴

Francouzská Polynésie (Tichý oceán)

Francouzská Polynésie (francouzsky: *Polynésie française*) je zámořská správní korporace (zkratka COM) Francie v Oceánii tvořená mnoha ostrovy. Zároveň má (v praxi jen symbolické) postavení zámořského státu v rámci republiky. Ostrovy se seskupují do několika souostroví, která dohromady pokrývají oblast o rozměrech asi 2000 km ze západu na východ.⁴⁵

Francouzská jižní a antarktická území (Indický oceán)

Francouzská jižní a antarktická území (francouzsky *Terres australes et antarctiques françaises*, zkratka *TAAF*) je úřední název pro skupinu ostrovů v jižním Indickém oceánu, jižně od Afriky a zhruba stejně daleko od Afriky, Antarktidy a Austrálie. TAAF nelze zaměňovat s Francouzskou Antarktidou, což byla francouzská kolonie na území dnešní Brazílie.⁴⁶

Mayotte (Indický oceán)

Mayotte je zámořské společenství (collectivité, resp. collectivité départementale) Francie v Indickém oceánu. Je to nejlidnatější ostrov (178 437 - odhad 2003) souostroví Komory o rozloze 378 km². Jeho správním střediskem je Mamoutzou, dříve nazývané Msamboro.⁴⁷

Nová Kaledonie (Tichý oceán)

Nová Kaledonie (francouzsky: *Nouvelle-Calédonie*) je zámořská správní korporace sui generis Francie v Tichém oceánu. Má rozlohu 19 103 km² (z toho stejnojmenný hlavní ostrov 16 747 km²) a 230 789 obyvatel k roku 2004. Nová Kaledonie zaujímá skupinu ostrovů v jihovýchodní Melanésii, z nichž dominantní je **ostrov Nová Kaledonie**, nazývaný též **Grande Terre**.⁴⁸

⁴⁴ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 101-102.

⁴⁵ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 378.

⁴⁶ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 378.

⁴⁷ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 41.

⁴⁸ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 143.

Saint-Pierre a Miquelon (severní Atlantik)

Saint-Pierre a Miquelon (francouzsky *Saint-Pierre-et-Miquelon*) je francouzské zámořské společenství sestávající z několika malých ostrovů u východního pobřeží Kanady nedaleko Newfoundlandu na 46° 47' 00" s. š., 56° 12' 00" z. d.. Je to poslední zbytek bývalé kolonie Nová Francie.⁴⁹

Wallis a Futuna (Tichý oceán)

Wallis a Futuna (francouzsky *Wallis et Futuna*) je francouzským zámořským společenstvím tvořeným skupinou tří vulkanických tropických ostrovů (Wallis (Uvea), Futuna a Alofi) s rozptýlenými útesy v jižním Tichém oceánu mezi Fidži a Samoou. Správním střediskem ostrovů je Mata-Utu.⁵⁰

Nizozemská území:

- Aruba (Karibik),
- Nizozemské Antily (Karibik).⁵¹

Aruba (Karibik)

Aruba je ostrov v Karibském moři, který tvoří jednu z autonomních součástí Nizozemského království. Ostrov má rozlohu 193 km² a rozkládá se západně od Curaçaa a 30 kilometrů od severního pobřeží Venezuely.⁵²

Nizozemské Antily (Karibik)

Nizozemské Antily jsou dvě skupiny ostrovů v Malých Antilách, které tvoří jednu z autonomních součástí Nizozemského království. Nizozemské Antily na rozdíl od evropského Nizozemska, které používá jako platidlo euro, mají vlastní měnu: gulden Nizozemských Antil, který je pevně svázán s americkým dolarem.⁵³

4.3 Oblasti pod správou členů EU, které nepatří do EU

Britská území:

- Ostrov Man (Irské moře),
- Normanské ostrovy (kanál La Mance),

⁴⁹ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 349.

⁵⁰ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 615.

⁵¹ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 101-102.

⁵² BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 76.

⁵³ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 135.

- Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy (jižní Atlantik).⁵⁴

Ostrov Man (Irské moře)

Ostrov Man (anglicky *Isle of Man*) je britské korunní závislé území rozkládající se na stejnojmenném ostrově, jenž leží v Irském moři mezi Anglií, Skotskem, Irskem a Walesem. Není součástí Velké Británie, ale je samosprávnou korunní dependencí. Ostrov Man má rozměry asi 48×16 km. Rozloha je 572 km². Střediskem ostrova je Douglas.⁵⁵

Normanské ostrovy (kanál La Mance)

Jersey je největší a nejjižnější ostrov Normanských ostrovů (*Channel Islands*). Leží v Lamanšském průlivu mezi pobřežím Francie a Británie. Rozloha ostrova je 116,2 km². Má 87 000 obyvatel. Hlavní město Jersey je St. Helier s 28 000 obyvateli. Administrativně se ostrov člení na 12 farností. **Guernsey** je druhý největší z Normanských ostrovů (*Channel Islands*). Leží v Lamanšském průlivu mezi pobřežím Francie a Británie. Ostrov Guernsey má rozlohu 78 km² a 65 228 obyvatel, administrativně se člení na 10 farností. Hlavním městem je Saint Peter Port se 16 300 obyvateli.⁵⁶

Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy (jižní Atlantik)

Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy (anglicky South Georgia and the South Sandwich Islands) jsou britské zámořské území v Jižním Atlantském oceánu. Do roku byly 1985 dependencí Falklandských ostrovů. Toto souostroví se skládá z odloučených nehostinných ostrovů **Jižní Georgie** a skupiny menších ostrovů známých jako **Jižní Sandwichovy ostrovy**.⁵⁷

Dánská území:

- Faerské ostrovy (severní Atlantik),
- Grónsko (severní Amerika).⁵⁸

⁵⁴ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 101-102.

⁵⁵ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 21.

⁵⁶ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M – Ž*. Praha, 2003, s. 140.

⁵⁷ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 567.

⁵⁸ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 101-102.

Faerské ostrovy (severní Atlantik)

Faerské ostrovy (dánsky: *Færøerne*, znamená *ovčí ostrov*) je souostroví v severním Atlantickém oceánu na jihozápadním okraji Norského moře. Leží severozápadně od Skotska v polovině cesty mezi Islandem a Norskem. Souostroví je tvořeno 18 ostrovy, 11 ostrůvky a 779 malými skalnatými ostrůvky o celkové rozloze 1 395,74 km². Je 113 km dlouhé a 75 km široké a jeho tvar připomíná hrot šípů obrácený špičkou k jihu.⁵⁹

Grónsko (severní Amerika)

Grónsko je ostrov ležící v Severním ledovém oceánu. Nachází se severovýchodně od Kanady a geograficky je součástí Severní Ameriky, ovšem historicky, politicky a ekonomicky se jedná o zemi velmi propojenou s Evropou. Jedná se o autonomní součást Dánského království, jehož hlavou státu je dánský monarcha, ovšem země je řízena vlastní vládou a parlamentem. Hlavním městem je Nuuk.⁶⁰

4.4 Oblasti, které patří do EU, ale jsou mimo celní oblast EU

- německá území Helgoland a Büsingen,
- francouzské zámořské departmenty Francouzská Guyana, Guadeloupe, Martinik a Réunion,
- španělská území Kanárské ostrovy, Ceuta a Melilla,
- řecká Hora Athos,
- italská území Livighno, Campione d'Italia a italská část Lučanského jezera,
- finské souostroví Ålandy.⁶¹

Německá území Helgoland a Büsingen

Helgoland je ostrov v Severním moři, který je součástí Německa. Ostrov má rozlohu přibližně 1 km² a okolo 1650 obyvatel, z nichž většinu tvoří Frísové.⁶²

Francouzské zámořské departmenty Francouzská Guyana, Guadeloupe, Martinik a Réunion.

Francouzská Guyana (francouzsky *Guyane française*), je francouzský zámořský departement a zároveň zámořský region v Jižní Americe. Je to rozlohou

⁵⁹ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 347.

⁶⁰ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 422.

⁶¹ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 101-102.

⁶² BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 448.

největší francouzský departement a jediné území Francie a Evropské unie na jihoamerickém kontinentu. **Gadeloupe** je zámořský departement a zároveň zámořský region Francie ležící v Karibském moři 600 km severně od Jižní Ameriky a 600 km východně od Dominikánské republiky. Jedná se o dvojostrov v tzv. Závětrných ostrovech Malých Antil. V rámci Francie patří do Evropské unie. **Martinik** (francouzsky **Martinique**) je ostrov v Karibském moři. Je součástí souostroví Malých Antil a zámořským regionem Francie a tedy i součástí Evropské unie. Nachází se mezi ostrovy Dominika a Svatá Lucie. Hlavním městem ostrova i zámořského regionu je Fort-de-France.⁶³

Řecká Hora Athos

Athos (v pravoslaví většinou „Svatá Hora“ - z řeckého Agion Óros) je jeden ze tří poloostrovů na severořeckém Chalkidiki. Nachází se zde mnišský stát, tvořený dvaceti mužskými kláštery (v pravoslaví se říká monastýry).⁶⁴

Italská území Livigno, Campione d'Italia a italská část Lučanského jezera

Livigno (německy *Livigno Alpen*) je pohoří na pomezí Švýcarska a Itálie. Do Švýcarska zasahuje pouze svou menší a nižší částí. V Itálii se objevují nejvyšší vrcholy spolu s jedinými ledovci skupiny. **Luganské jezero** je jezero v Lombardských Alpách. Leží na jihu kantonu Ticino ve Švýcarsku a v Lombardii v severní Itálii v nadmořské výšce 270 m. Je pojmenované podle města Lugano. Má rozlohu 48,7 km². Dosahuje maximální hloubky 288 m a má objem 6,5 km³.⁶⁵

Finské souostroví Ålandy

Ålandy (někdy též „**Alandy**“, finsky *Ahvenanmaa*) jsou autonomní, demilitarizovaný a švédsky mluvící kraj a provincie Finska, souostroví v Baltském moři na jihozápad od Finska. Hlavním městem je Mariehamn. Ålandy jsou rozprostřeny na ploše cca 5400 km² v hrdle Botnického zálivu a sestávají se z více než 6 500 ostrovů a útesů, které představují 1 527 km² pevniny. Největší ostrov se jmenuje **Åland** (švédsky *Fasta Åland*). Z hlavního ostrova je dvakrát blíže k Švédsku než k finskému pobřeží.⁶⁶

⁶³ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 378.

⁶⁴ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 83.

⁶⁵ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 719.

⁶⁶ BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A – L*. Praha, 2003, s. 28.

5 Nečlenské státy Evropské unie a jejich vztahy s Evropskou unií

Úspěšnost evropské integrace vede mnohé státy k úvahám o možnostech členství a snahám o vstup do Evropské unie. Dva státy nabídnutou možnost vstupu neakceptovaly – Švýcarsko a Norsko.

5.1 Švýcarsko

Švýcarsko se řídí zásadou striktní neutrality a má dlouhou tradici přímé demokracie. Až do 90. let minulého století odmítalo vstup do všech mezinárodních organizací, pak vstoupilo do mezinárodního fondu a do Světové banky. Do OSN vstoupilo Švýcarsko v roce 2002 (mimo OSN jsou v současné době již jen Vatikán a Tchaj – wan). Žádost o vstup do Evropské unie podalo Švýcarsko v roce 1992, ale odmítnutí vstupu do Evropského hospodářského prostoru v referendu švýcarskými občany znamenalo současně odložení žádosti. V roce 2000 byla uzavřena mezi Švýcarskem a Evropskou unií nová smlouva bez výhledu na členství.⁶⁷

5.2 Norsko

Norsko třikrát podalo žádost o vstup, a to v letech 1962, 1967 a 1992. V letech 1967 a 1992 byly dojednány přístupové smlouvy, ale obě byly odmítnuty norskými občany v referendu. Hlavními projednávanými otázkami v přístupových jednáních byla energetika, rybolov, námořní doprava a humanitární politika. Hlavními argumenty odpůrců vstupu byla dostatečná ekonomická nezávislost (vlastní zásoby ropy a plynu), preference severské spolupráce, vysoká životní úroveň a relativní odlehlost norského území od kontinentu. Rozhodující se však ukázal odpor zemědělců, kteří se obávali důsledků zapojení do společné zemědělské politiky EU, a církve, která se obávala rozšíření prodeje alkoholu po liberalizaci trhu. Norsko se aktivně účastní práce v Evropském hospodářském prostoru, je aktivním členem OSN a NATO.

Norsko a Švýcarsko jsou členy Evropské zóny volného obchodu (EFTA) a participují na některých unijních rozvojových programech. Například součástí schengenského prostoru jsou na základě dohody o přidružení i „nečlenské“ země EU Norsko a Island.⁶⁸

⁶⁷ ČERNOCH, P. *Cesta do EU*. Praha, 2003, s. 123.

⁶⁸ ČERNOCH, P. *Cesta do EU*. Praha, 2003, s. 124.

5.3 Island

Island je státem s dlouhou historií, s jedním z nejstarších parlamentů (Althing), s aktivní mezinárodní angažovaností – člen Rady Evropy, Evropské sdružení volného obchodu a Evropského hospodářského prostoru, NATO. Podle průzkumů veřejného mínění bylo v březnu 2002 až 91 % obyvatelstva pro zahájení rozhovorů o vstupu do EU a 50 % bylo pro přijetí eura. Mezi představiteli panují obavy z dopadů společné politiky rybolovu, což by mohlo znamenat hospodářskou závislost a ztrátu kontroly nad rybolovem.⁶⁹

Island v souvislosti s celosvětovou finanční krizí zřejmě požádá o zahájení přístupových rozhovorů do EU na začátku roku 2009. Přijetím eura by mohlo islandské ekonomice pomoci. S přístupovými rozhovory by neměl mít Island problém, protože země již přijala většinu evropských právních norem.

Islanděané dlouho váhali, zda je pro ně výhodné vstoupit do Unie. Obávali se zejména ztráty nezávislosti a omezení rybářství, jehož výnosy tvoří významnou položku v islandském rozpočtu. Z nového průzkumu veřejného mínění zhotoveného na konci listopadu 2008 však vyplývá, že členství Islandu v Evropské unii nyní schvaluje kolem 60 procent jeho obyvatel. Ve srovnání s obdobným průzkumem z října 2008 tak pozitivní názor Islanděanů na vstup jejich země do Evropské unie poklesl zhruba o devět procent.⁷⁰

5.4 Grónsko

Grónsko je jedinou zemí, která vystoupila z Evropského společenství (v roce 1985) na základě referenda v roce 1982. Je závislým územím Dánského království s velkou politickou autonomií. Na volbu obyvatel mělo vliv rozhodnutí Společenství o neomezeném rybolovu v grónských vodách. Platná asociační dohoda umožňuje Grónsku čerpání prostředků ze strukturálních fondů jako kompenzaci za rybářská práva pro lodě ze států EU.⁷¹

5.5 Faerské ostrovy

Faerské ostrovy jsou dalším dánským územím s rozsáhlou autonomií. Obyvatelé odmítli vstup do Společenství jako součást Dánska, zejména s ohledem na ochranu rybolovu. Jsou zapojeny do spolupráce v rámci Evropského hospodářského prostoru,

⁶⁹ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 103-106.

⁷⁰ E.15. [online]. 2008, [cit. 6. ledna 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.e15.cz/udalosti/island-zvazuje-clenstvi-v-evropske-unii-65738/>>.

⁷¹ ČERNOCH, P. *Cesta do EU*. Praha, 2003, s. 126.

mají vlastní obchodní a rybářské smlouvy se státy EU a dalšími zeměmi. Občas se projevují tendence k osamostatnění zejména v souvislosti s průzkumnými vrty hledajícími zásoby ropy, které by umožnily zajistit ekonomickou nezávislost na Dánsku. Obyvatelé Farských ostrovů užívají samostatný jazyk, jsou hrdi na dlouhou historii (Vikingové) a jeden z nejstarších parlamentů světa.⁷²

5.6 Andorra

Andorra byla od roku 1278 do roku 1993 samostatným knížectvím pod dvojitou suverenitou španělského biskupa ze Seo de Urgel a francouzského krále resp. prezidenta. V roce 1993 se Andorra v referendu prohlásila suverénním nezávislým s novou demokratickou ústavou, která předpokládá volbu parlamentu a předsedy vlády. V čele jsou však nadále „dvě knížata“ – španělský biskup a francouzský prezident s právem veta u mezinárodních smluv a u zákonů. Andorra je členem OSN od roku 1993 a členem Rady Evropy od roku 1994. Až do roku 1986 lákala turisty bezcelními nákupy. V roce 1991 vstoupila v platnost dohoda o celní unii s Evropským společenstvím (podepsána 1986), od roku 1996 se Andorra účastní na vnitřním trhu (mimo zemědělství) a od roku 1998 platí dohoda s Evropskou unií o veterinárních otázkách. V roce 1993 vstoupila v platnost trojstranná dohoda s Francií a Španělskem o spolupráci ve všech oblastech týkajících se závazků k ES.

Andorra o členství v EU nepožádala z důvodu krátké historie vlastní suverenity a prozatím výhodného postavení. V roce 2002 však figurovala na „černém“ seznamu OECD pro nedostatečnou ochranu proti nekalým finančním praktikám. Tento malý stát nikdy neměl vlastní měnu, byly používány španělské pesety a francouzské franky. Po zavedení eura ve Francii i Španělsku přijala i Andorra eura jako svoji měnu, nemá však uzavřenou smlouvu s Evropskou centrální bankou a nemůže tak vydávat ani vlastní euro minci.⁷³

5.7 Lichtenštejnsko

Lichtenštejnsko je dědičným knížectvím zahrnujícím dva okresy, kterým byl Napoleonem udělen statut suverénní země. V roce 1923 byla dohodnuta celní a měnová unie se Švýcarskem, byl zaveden švýcarský frank jako měna. Po roce 1945 ovlivnil hospodářský vývoj příliv investorů, kteří využívali liberální daně a obchodní možnosti. Stát uplatňoval principy neutrality a jistou uzavřenost vůči okolí. Teprve v roce 1978

⁷² DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 103-106.

⁷³ ČERNOCH, P. *Cesta do EU*. Praha, 2003, s. 127.

vstoupilo Lichtenštejnsko do Rady Evropy, i když hlasovací právo pro ženy bylo zavedeno až v roce 1984. Členství v dalších mezinárodních organizacích pak následovala, v roce 1990 vstoupilo do OSN Lichtenštejnsko a stalo se členem ESVO. V roce 1992 vstoupilo do Evropského hospodářského prostoru a v roce 1995 do Světové obchodní organizace (WTO). Lichtenštejnsko se účastní programů Evropské unie a uplatňování volného pohybu čtyř svobod. O plné členství v EU však dosud nepožádalo.

Nejstarší stále existující republika na světě, **San Marino**, je úzce spjata s vývojem v Itálii. Člen OSN a MMF od roku 1992 je atraktivní bankovní centrum a podle zprávy Mezinárodního měnového fondu jsou na kontech místních bank uloženy významné světové finanční zdroje. San Marino má od roku 1992 uzavřenou dohodu o celní unii s Evropskou unií a postupně prosazuje politiku větší nezávislosti na Itálii v obchodní a bankovní oblasti.

Rozšiřování Evropské unie se setkává stále s mnoha problémy, jako je odcizování rozhodovacích procesů občanům EU, nesrozumitelnost politických procesů uvnitř Unie, nespokojenost s nutnými kompromisy v průběhu vyjednávání i v průběhu rozhodování, někdy i neochota podílet se na evropské solidaritě. Problémy se pak projevují negativními postoji k evropské integraci a mají dopad na výsledky různých referend, pořádaných často ve zcela jiných souvislostech.

Malé země a mikrostáty Evropy si často váží hodnoty vlastní samostatnosti a suverenity natolik, že tyto hodnoty převažují nad možností podílet se na evropské integraci. Malé země a mikrostáty sice nejsou významné svojí ekonomickou vahou, ale mohou se stát nekontrolovatelným prostorem pro finanční transakce a daňové úniky, mohou tak narušit úspěšný rozvoj hospodářského prostoru Unie.⁷⁴

⁷⁴ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 106.

6 Kandidátské státy Evropské unie

6.1 Chorvatsko

4.4 mil. obyvatel, 56542 km². Kořeny tohoto slunného a kulturně velmi pestrého balkánského státu sahají do 9. století, kdy byly položeny základy středověkého chorvatského knížectví a království. Název Chorvatsko byl poprvé oficiálně použit roku 852, na úplnou samostatnost si však jeho obyvatelé museli počkat až do roku 1991, kdy její vyhlášení vedlo k ozbrojenému národnostnímu konfliktu

Chorvatsko se stalo kandidátskou zemí v roce 2004. Evropská unie s ním zahájila přístupové rozhovory 3. října 2005 (ve stejný den jako s Tureckem). Do poslední chvíle však nebylo jisté, zda rozhovory vůbec začnou kvůli dřívější malé ochotě chorvatské strany spolupracovat s Mezinárodním soudním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (ICTY). V poslední době však Chorvatsko udělalo veliký pokrok při hledání generála Ante Gotoviny (zatčen na konci roku 2005), obviněného z válečných zločinů, a tím slnilo zbývající podmínku pro zahájení přístupových rozhovorů.

Ante Gotovina se neblaze proslavil zejména během takzvané operace Bouře v srpnu 1995, která byla namířena proti chorvatským Srbům. Při této akci, jíž Gotovina velel, dobyla chorvatská armáda zpět oblast republiky srbská Krajina, kterou zde jednostranně vyhlásili Srbové po odtržení Chorvatska od Jugoslávie v roce 1991. Při ofenzivě a po ní bylo zabito nejméně 15 srbských civilistů a 150 000 až 200 000 jich bylo nuceno uprchnout. Stovky domů byly vypáleny. Gotovinův brutální postup proti civilnímu obyvatelstvu vyústil v jeho obvinění z válečných zločinů před Mezinárodním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (ICTY) v roce 2001. Generál svoji vinu popřel, prohlásil, že si za svými vojenskými rozhodnutími stojí a odmítl uznat autoritu soudu, který označil za „politickou instituci“.⁷⁵

6.2 Turecko

69,2 mil. obyvatel, 775 000 km². Podle rozlohy a počtu obyvatel se jedná o největší kandidátskou zemi, přičemž Istanbul, její největší evropské město bylo hlavním městem tisícileté byzantské říše a od pozdního středověku až do začátku 20. století hlavním městem říše osmanské. Jako kolébka mnohých civilizací, dějiště migračních vln z východu i ze západu, Turecko už po tisíciletí výrazně ovlivňuje evropské dějiny. Od této doby, co Kemal Atatürk vytvořil ve dvacátých letech moderní,

⁷⁵ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 106.

sekularizovaný turecký stát, hrálo Turecko v neposlední řadě jako člen NATO stále významnější roli v evropské a mezinárodní politice. Téměř 98 procent turecké populace tvoří muslimové, na jihovýchodě země žije početná kurdská menšina.

O možném vstupu Turecka do EU se vedou debaty již desetiletí. Turecko podalo oficiální přihlášku v roce 1987, ale oficiální status dostalo až po summitu v Helsinkách v roce 1999. Evropská unie dodržela předem plánovaný termín a 3. října 2005 zahájila s Tureckem rozhovory o vstupu do EU. Rakousko se do poslední chvíle snažilo, aby jediným výsledkem přístupových jednání nemuselo být pouze plné členství v EU, ale také nějaká forma přidružení. To se nakonec prosadit nepodařilo. Očekává se, že přístupové rozhovory budou trvat „nejméně 10 let“.

Zastánci přijetí Turecka poukazují na to, že by to znamenalo stabilizaci jeho institucí a právního řádu a posílilo by to význam ekonomiky EU ve světě. Pokud by Turecko splnilo všechny podmínky pro přijetí, není podle nich možné jeho vstup nadále oddalovat. Vstup do Evropské unie by byl také jakousi odměnou za jeho dlouholeté členství v NATO a pokrok v oblasti ochrany lidských práv.

Odpůrci Turecka v Evropské unii naopak poukazují na to, že jeho převážná část leží mimo Evropu a dále argumentují tím, že má velmi špatné vztahy se sousedním Kyprem a Arménií. Mnozí z nich také pochybují o pokroku v oblasti dodržování lidských práv a upozorňují zejména na etnické spory s tureckými Kurdy. Kritici přijetí Turecka do EU se dále obávají změny mocenské rovnováhy v Evropě (předpokládá se, že by Turecko bylo v době vstupu nejlidnatějším státem EU, navíc s většinovou muslimskou populací).⁷⁶

6.3 Makedonie

2,05 mil. obyvatel, 25713 km². Bývalá jugoslávská republika Makedonie získala nezávislost v roce 1991 po rozpadu Jugoslávie. Nachází se v hornatém středním Balkánu a jejím turisticky nejznámějším místem je Ohridské jezero na západní hranici s Albánií. Dvě třetiny obyvatelstva tvoří Makedonci, čtvrtinu Albánci a také spory s Řeckem o název státu. Evropská unie udělila Makedonii oficiální status kandidátské země 17. prosince 2005. Vedoucí představitelé Evropské unie ocenili pokrok, který Makedonie učinila v politické i hospodářské oblasti. V období před vstupem do EU bude ale muset mimo jiné vyřešit spory s Řeckem o název státu a zmírnit etnické spory

⁷⁶ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 107.

mezi Makedonci a menšinovými Albánci. Vstup do EU se předpokládá v období 2010 – 2015.⁷⁷

7 Ostatní státy a jejich potenciální vstup do Evropské unie

Norsko požádalo o vstup do EU již dvakrát, v obou případech ale občané hlasovali v referendu proti vstupu do EU (v letech 1972 a 1994). Jako všechny severské státy se Norové obávají ztráty suverenity, hlavně při rozhodování o svém rybářském průmyslu. Norsko je bohatý stát a navíc s velkými ložisky ropy a zemního plynu, tím také odpadá ekonomický motiv vstupu do EU.

V roce 1992 podala **švýcarská spolková vláda** přihlášku do Evropské unie, ale bez podpory parlamentu a voličů. Obdobně jako v Norsku občané odmítli referendu již samotná přístupová jednání. Panovaly obavy ze ztráty tradiční švýcarské neutrality, omezení suverenity a politických práv, dále také z masivního zvýšení daní na úroveň EU. Švýcarsko zvolilo cestu bilaterálních smluv s Unií. Tak např. v rámci bilaterálních smluv II, přistoupilo od roku 2006 k dohodě o Schengenském prostoru.

Jak daleko na východ se ale může Evropská unie rozšířit? Chce do ní většina Turků a nový průzkum ukázal, že členství se nebrání ani Izraelci. Německá Nadace Konrada Adenauera financovala v židovském státě rozsáhlý průzkum s cílem zjistit názory Izraelců na Evropu. Ukázalo se, že 75 procent Izraele by chtělo, aby jejich země byla členem Evropské unie. Proti se vyslovalo jen osmnáct procent dotázaných. I přes výsledky průzkumu je pravděpodobné, že by byl Izrael v dohledné době považován za reálného kandidáta na členství v Evropské unii. Z předních evropských politiků se pro jeho vstup vyslovoval jen bývalý italský premiér Silvio Berlusconi. Málokdo ho však v tomto bodě bral vážně. I proto, že zároveň volal po přijetí Ruska do Unie.

Naopak někteří pravicoví izraelští politici a publicisté tvrdí, že židovský stát by neměl svoji budoucnost svazovat s Evropou, protože její prudce rostoucí muslimská populace není a nebude Izraeli přátelsky nakloněna.

Jsou ale i další státy, o kterých se spekuluje v souvislosti se vstupem do Evropské unie. Tyto státy však nesplňují nejen hospodářská ale ani politická kritéria, která by jim umožnila do EU vstoupit.

- Albánie,

⁷⁷ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 108.

- Arménie,
- Ázerbájdžán,
- Bělorusko,
- Bosna a Hercegovina,
- Černá Hora,
- Gruzie,
- Kosovo,
- Rusko,
- Srbsko,
- Ukrajina.

Srbsko je spolu s **Bosnou** nejhorší v přípravě na vstup do Evropské unie v rámci Balkánu. Uvádí to zpráva, kterou zveřejnila 6. 11. 2007 Evropská komise. Přesto doporučila, aby Unie podepsala s Bělehradem stabilizační a asociační dohodu. Kritizována je především politická kultura v Srbsku i v Bosně a Hercegovině. V Srbsku byl kritizován zejména parlament, který je prý hlavním viníkem vážnoucích reforem. Srbský problém je i soudnictví, které by si podle komise zasloužilo reformu. Situaci nezlepšila ani nová ústava, která vstoupila v platnost v listopadu roku 2006.

Brusel však ocenil „zlepšenou spolupráci“ Srbska, a proto dal zelenou pro podpis asociační dohody. U Bosny si komise stěžuje, že národnostní spory ochromily jakékoli reformní snahy. Nepříliš pochvalně vyznívá i hodnocení Černé Hory, Albánie, Makedonie a Turecka, které bylo kritizováno za malý pokrok zejména v oblasti lidských práv a práv menšin. Unie odsoudila zákon o „urážce tureckosti“.

Ocenila však, že Turci hladce vyřešili krizi okolo volby prezidenta, při níž se politicky mocná turecká armáda snažila zabránit zvolení Abdullaha Güla. Bez větších šrámů tak vyvázlo pouze Chorvatsko. S Uní již otevřelo čtrnáct přístupových kapitol z 35. Chorvaté by chtěli být v Unii již za dva roky.

Komise varovala, že státy západního Balkánu mohou se vstupem počítat jen se „středně až dlouhodobém výhledu“. Integrace je na úplném počátku a členství země v Unii je možné vidět v perspektivách desetiletí. Ani podle těch neoptimističtějších odhadů nebude například soustátí Srbsko a Černá hora členem Evropské unie před rokem 2015.

Kandidáty na vstup jsou zatím Turci, Chorvaté a Makedonci, o stejný status usilují i Albánci a tři republiky někdejší Jugoslávie.

Další státy zatím zájem o vstup do EU neprojevují (například Rusko a Bělorusko), u jiných států je však patrná proevropská orientace a je jen otázkou času, kdy bude Evropská unie posuzovat jejich potenciální vstup.

V souvislosti se vstupem nových států bude Evropská unie muset reagovat na nově vzniklé okolnosti, jako je společná hranice mezi státy, jako jsou Irák, Írán, Sýrie, Arménie a Gruzie. Nová situace bude jistě vyžadovat novou bezpečnostní politiku, nové formy spolupráce členských států v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky.⁷⁸

Česká republika a perspektiva dalšího rozšiřování

Česká republika patří stejně jako ostatní nové členské státy Evropské unie ke skupině zemí EU, které nejsilněji podporují příští rozšiřování EU. Tato podpora prochází napříč politickým spektrem i veřejným míněním. Podle posledního průzkumu veřejného mínění Eurobarometer podporuje další rozšiřování až 65 % české populace. Žádná z politických stran zastoupených v parlamentu nemá ve svém programu politiku zaměřenou proti rozšiřování. Tuto silnou podporu lze vysvětlit nejen tím, že čeští občané chovají dosud relativně čerstvé vzpomínky na přistoupení samotné ČR k EU a uznávají význam politiky rozšíření EU pro vytvoření stabilního a demokratického prostředí, ale také tím, že upřímně věří v potřebu překonání rozdělení Evropy vzniklého po studené válce a v právo nečlenských zemí EU na tutéž stabilitu a prosperitu, jež změnila střeoevropská region k nepoznání.

Když se komplexněji podíváme na jednotlivé kandidáty, tak zatímco relativně prosperující západoevropské země (Švýcarsko, Island, Norsko) a Chorvatsko se těší velice vysoké podpoře, chudší země na západním Balkáně, Turecko a Ukrajina jsou na tom výrazně hůř.⁷⁹

⁷⁸ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice, 2007, s. 108-111.

⁷⁹ HAD, M., et al. *Česká republika v Evropské unii*. Praha, 2006, s. 156-157.

8 Bezpečnostní aspekty dalšího rozšiřování, analýza problémových území EU

Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie (SZBP) byla založena Maastrichtskou smlouvou v roce 1992 jako tzv. druhý pilíř EU. Má za úkol koordinovat zahraniční a bezpečnostní politiky členských zemí Evropské unie.⁸⁰

8.1 Historie poválečné evropské bezpečnosti

Prvním pokusem o poválečnou západoevropskou kooperaci v oblasti bezpečnosti (kromě NATO) bylo Evropské obranné společenství. Francie navrhla způsob, jakým by se mohla vyřešit otázka budoucnosti německé armády: měla být vytvořena společná evropská armáda, která by obsahovala i německé jednotky. V roce 1952 byla tato dohoda podepsána, ale nikdy nevstoupila v platnost paradoxně kvůli neochotě samotné Francie, jejíž ministerský předseda R. Pleven ji navrhoval (Evropské obranné společenství je známo také jako Plevenův plán). Následně se také nezdařil pokus o vytvoření Evropského politického společenství (1953), které mělo zastřešovat dvě evropské instituce: Evropské společenství uhlí a oceli (1952-2003) a Evropské obranné společenství.

Na základě tzv. *Davignonovy zprávy* byla v roce 1970 založena Evropská politická spolupráce (pozor na záměnu s Evropským politickým společenstvím, které nikdy nevstoupilo v platnost). Snahou bylo harmonizovat postoje a stanoviska zahraniční politiky zemí Evropských společenství, otázky týkající se evropské obranné politiky byly vynechány. Spolupráce v oblasti zahraniční politiky byla dále rozšířena přijetím Jednotného evropského aktu v roce 1986. V roce 1993 vstoupila v platnost Maastrichtská smlouva a společná bezpečnostní a zahraniční politika se stala druhým ze tří pilířů Evropské unie.⁸¹

8.2 Kdo představuje SZBP a jak tato politika funguje

V zahraničí reprezentují SZBP dva významní zástupci. Je to Vysoký představitel pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku neboli „Pan SZBP“ a ministr zahraničních věcí země, která předsedá EU. Často je doprovází komisař odpovědný za vnější vztahy.

Vzhledem k citlivému charakteru otázek týkajících se mezinárodních vztahů přísluší rozhodovací pravomoc z velké části členským zemím, které v této oblasti

⁸⁰ EVROPSKÁ KOMISE, *EU ve světě*. Lucemburk, 2007, s. 11.

⁸¹ CIHELKOVÁ, E. JAKŠ, J. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha, 2004, s. 59-60.

požívají mezivládní metodu. Na rozdíl od prvního pilíře nejsou rozhodnutí týkající se SZBP nařízenými nebo směrnicemi. Druhý pilíř disponuje těmito vlastními nástroji:

- společná strategie: aplikuje se v oblastech, kde země EU mají společné zájmy. V současné době jde o čtyři oblasti: vztah k Rusku, Ukrajině, oblasti Středozevního moře a Balkánu,
- společné akce: jsou přijímány v případě operativních akcí EU, jejichž cílem je uplatnění společných strategií,
- společné postoje: definují společné stanovisko k jednotlivým tématům,
- systematická spolupráce: státy mají povinnost se vzájemně informovat o všech otázkách souvisejících se SZBP.

Evropská rada, která definuje celkovou orientaci SZBP, rozhoduje jednomyslně o společných strategiích. Rada pro všeobecné záležitosti (tj. Rada ministrů, jež sdružuje ministry zahraničních věcí) projednává problematické body SZBP. Tato rada doporučuje Evropské radě společné strategie a je také odpovědná za jejich realizaci přijetím společných pozic nebo akcí. O této realizaci může být rozhodnuto hlasováním kvalifikovanou většinou.⁸²

8.3 Cíle SZBP

- ochrana společných hodnot, základních zájmů, nezávislosti a integrity EU v souladu se zásadami Charty OSN,
- posilování bezpečnosti EU ve všech směrech,
- zachování míru a posilování mezinárodní bezpečnosti v souladu se zásadami Charty OSN a Helsinského procesu,
- podpora mezinárodní spolupráce,
- rozvoj demokracie a právního státu a respektování lidských práv a základních svobod.⁸³

8.4 Nástroje SZBP

Pro realizaci SZBP bylo vymezeno poměrně široké spektrum nástrojů. Základním způsobem práce v rámci SZBP je vedení konzultací, vzájemná informovanost členských zemí a spolupráce diplomatických a konzulárních zastoupení včetně misí u mezinárodních organizací a zastoupení Komise. (čl. J. 6 Smlouvy o EU)

⁸² INFORMAČNÍ KANCELÁŘ EVROPSKÉHO PARLAMENTU, *Co bychom měli vědět o Evropské unii?* Praha, 2007, s. 48-49.

⁸³ KÖNIG, P., et al. *Učebnice evropské integrace*. BRNO, 2006, s. 270.

Mimo tyto prostředky „systematické spolupráce“ (čl. J. 1 Smlouvy o EU) jsou ve smlouvě definovány dva konkrétní nástroje SZBP: tzv. společenský postoj a společná akce.⁸⁴

8.5 Fungování SZBP

Evropská rada stanovuje základní rámce směřování společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Při schvalování společných strategií je třeba souhlas všech členských států EU. Důležité jsou také zasedání ministrů zahraničí v Radě ministrů (tzv. *Všeobecná rada*).

Pro praktickou realizaci SZBP může Všeobecná rada použít následující nástroje: **Společné postoje** - definují postoj EU k určité zahraničně-politické otázce; jsou závazné pro všechny členy EU

- **společné akce** - jejich prostřednictvím se EU aktivně účastní v zahraničí, příkladem jsou sankce vůči třetím zemím nebo vysílání volebních pozorovatelů.

Následující nástroje byly zavedeny až Amsterdamskou smlouvou:

- **společné strategie** - jsou přijímány pro oblasti, kde má EU velmi silné zájmy,
- **konzultace, sdílení informací a spolupráce konzulárních orgánů členských států EU.**

Pro přijetí rozhodnutí je potřeba souhlas všech členských států EU (kromě procedurálních záležitostí). Členský stát dále může využít princip tzv. *konstruktivní absence*, což v podstatě znamená, že se zdrží hlasování. Toto však může použít pouze omezená skupina států (představující max. 1/3 hlasů v Radě ministrů). Systémem kvalifikované většiny se hlasuje pouze v případě, že Rada ministrů rozhoduje o společném postoji nebo akci a pro danou oblast již byla odsouhlasena společná strategie.⁸⁵

8.6 Evropská bezpečnostní a obranná politika

Selhání Evropy při potlačení konfliktů na Balkáně v 90. letech bylo impulsem pro vytvoření nového bezpečnostního rámce Evropské unie. Amsterdamskou smlouvou byly vytvořeny tzv. *petersberské mise*, jejichž plnění je základním úkolem evropské bezpečnostní a obranné politiky. Petersberské mise jsou humanitární, záchranné a pátrací operace a operace k nastolení míru, přičemž není vyloučen vojenský zásah k řešení těchto krizí. Amsterdamská smlouva dále nastínila budoucí vývoj společné

⁸⁴ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno, 2003, s. 551-552.

⁸⁵ CIHELKOVÁ, E. JAKŠ, J. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha, 2004, s. 61-64.

obraně politiky, který by mohl vést až ke společné obraně. Toto je ale vysoce citlivá záležitost, protože hrozí potenciální střety zájmů s NATO a omezení neutrality některých členských zemí EU (např. Rakouska nebo Švédska).⁸⁶

8.7 Operace EU v rámci SZBP

Dokončené operace:

- **Concordia** (2003) - převzetí operací NATO v Makedonii,
- **Artemis** (2003) - vojenská operace v Demokratické republice Kongo za účasti výhradně jednotek EU,
- **Eujust Themis** - podpora právního prostředí v Gruzii,
- **Proxima** - policejní mise v Makedonii.

Operace Concordia v Makedonii (Bývalé jugoslávské republice Makedonie)

Operace Concordia probíhala na žádost makedonské vlády od 31. března 2003 do 15. prosince 2003. Jejím cílem bylo přispět ke stabilizaci bezpečnostní situace v zemi a k realizaci dohody z Ohridu. Mise se zúčastnilo 400 osob ze třinácti členských zemí Unie a čtrnácti třetích zemí. Operace navazovala na vojenskou misi NATO Akkied Hormony (Spojenecká harmonie) a uskutečnila se v rámci dohod „Berlín – Plus“.

Policejní mise EU v Makedonii (EUPOL Proxima)

Operace Eupol Proxima v Makedonii byla zahájena 15. prosince 2003 a skončila 15. prosince 2005. Účastnilo se jí 200 uniformovaných policistů a civilních pracovníků. Evropské síly monitorovaly situaci a radily svým makedonským protějškům v boji proti organizovanému zločinu, při reformě ministerstva vnitra a policie, vytváření pohraniční policie, zavádění standardů Evropské unie, posilování důvěry v místní policii a policejní spolupráci s okolními zeměmi.

Probíhající operace:

- **EUMP** - policejní mise v Bosně a Hercegovině,
- **Eufor Althea** - vojenská operace v Bosně a Hercegovině.

⁸⁶ DIENSTBIER, J., et al. *Stabilita Balkánu a Evropské unie*. Praha, 2006, s. 21.

Policejní mise Evropské unie (EUMP) v Bosně a Hercegovině

Policejní mise Evropské unie (EUMP) v Bosně a Hercegovině, zahájena 1. ledna 2003 byla první policejní operací v rámci EBOP. Podílelo se na ní asi 500 policistů z více než 30 zemí.

V souladu se základními cíli Daytonské dohody pomáhá mise při zřizování fungujícího policejního aparátu v Bosně a Hercegovině podle evropských a mezinárodních standardů. Její příslušníci zejména monitorují, radí a dohlížejí.

Vojenská mise EU v Bosně a Hercegovině (EUFOR – Althea)

Operace Althea, která byla zahájena 2. prosince 2004 v Bosně a Hercegovině, je největší a nejnáročnější operací EBOP. EU převzala úkoly ukončené mise NATO pod označením SFOR II. Mise se účastní více než 6 500 osob ve vojenských jednotkách rozdělených do tří sektorů a více než 500 osob v Integrované policejní jednotce.

Operace Althea se účastní jednotky z 22 členských států EU a jedenácti třetích zemí (mezi něž patří např. Turecko a Chile), které mají přispět ke stabilizaci bezpečnostní situace v Bosně. Navíc fungují jako podpora Mezinárodního soudního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a hledají válečné zločince, kteří se ukrývají na území Bosny.

Operace Althea byla připravena ve spolupráci s NATO. Podobně jako operace Concordia v Makedonii se operace Althea uskutečňuje v rámci dohody „Berlín Plus“, na základě níž má Evropská unie přístup ke společným prostředkům a schopnostem NATO.⁸⁷

Budoucí mise:

- **Eujust Lex** - podpora právního prostředí v Iráku.⁸⁸

8.8 Hlavní aktéři mezinárodních bezpečnostních vztahů na poč. 21. století

První skupinu tvoří nejvlivnější státní subjekty (USA, Rusko, Čína), druhou pak nejvýznamnější mezinárodní organizace (OSN, NATO, EU a OBSE). USA a NATO jsou všestranně nejsilnějšími a nejvlivnějšími činiteli dnešního světa. MBV na počátku 21. století jsou pod vlivem mnoha tendencí a činitelů. Nejvýznamnější tendencí je globalizace spočívající v odstranění bariér a ve volném pohybu kapitálu, zboží a pracovních sil.⁸⁹

⁸⁷ DIENSTBIER, J., et al. *Stabilita Balkánu a Evropské unie*. Praha, 2006, s. 24.

⁸⁸ DIENSTBIER, J., et al. *Stabilita Balkánu a Evropské unie*. Praha, 2006, s. 25.

⁸⁹ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha, 2004, s. 104-106.

8.8.1 USA

Hegemonem boje proti nejnaléhavějším hrozbám dnešního světa jsou USA jakožto velmoc, která nemá konkurenta. Základní determinantou jejich boje proti těmto hrozbám se stala odpověď na 11. 9. 2001 a zejména pak vojenská invaze do Iráku. USA dokázaly svrhnout zločineckou diktaturu v Iráku a dopadnout jejího nejvyššího činitele. Celému světu impozantně předvedly obrovský náskok v nejmodernějších vojenských technologiích a zejména ve schopnosti projekce ozbrojené síly na velkou vzdálenost vyúsťující ve změnu režimu (regime change). I přes jednoznačný vojenský úspěch operace Irácká svoboda a přes další úspěch, kterým bylo dopadení Saddáma Husajna, se v polovině roku 2003 v samotných USA rozpoutala rozsáhlá debata. V ní se velká kritika soustředila na dva základní prvky bezpečnostní strategie Bushovy administrativy, kterými jsou strategie boje proti terorismu a způsob rozhodování o jejich hlavních akcích, v první řadě pak o invazi do Iráku.⁹⁰

8.8.2 Ruská federace

Je největším nástupnickým státem někdejší supervelmoci s globálními ambicemi. Během své krátké existence se musela vyrovnávat s obrovským oslabením vlivu na mezinárodní bezpečnostní vztahy. Nejprve se jí nepodařilo zabránit, aby tři státy jeho někdejšího impéria byly přijaty do NATO. Na samém konci 20. století nemělo sílu, aby zabránilo vojenskému úderu na svého civilizačního přívržence (Srbsko). Na počátku 21. století se Rusko muselo smířit i s tím, že v druhé vlně do NATO vstoupilo dalších sedm zemí, z toho tři bývalé svazové republiky. Navíc se ve srovnání s někdejším SSSR výrazně snížil vliv Ruska na vývoj situace na Blízkém a Středním východě, v rozvojovém světě, poklesl i podíl na celosvětovém HDP.⁹¹

8.8.3 ČLR

Na počátku 21. století představuje Čína nejen nejlidnatější, ale díky dlouhodobě vysokému růstu také jednu z ekonomicky nejsilnějších a nejdynamičtějších zemí světa. Od roku 1945 je stálým členem Rady bezpečnosti OSN, od roku 1964 je členem jaderného klubu. Vojenská síla současné Číny vyniká především z hlediska kvantitativního, ale z hlediska kvalitativního naopak vyniká její zaostalost nejen za USA, ale i za evropskými státy. Tato skutečnost se zaměřením zahraniční a bezpečnostní politiky nasvědčují, že dnešní Čína nepředstavuje vážnou hrozbu pro

⁹⁰ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha, 2004, s. 106-112.

⁹¹ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha, 2004, s. 112-115.

světový mír a bezpečnost. To je tím nejdůležitější, že se jedná o jednu z nejsilnějších světových velmocí. Čína by se mohla stát nanejvýš hrozbou pro své sousedy, zejména pak pro Tchaj – wan. Musí však brát v úvahu, že strategickým partnerem těchto zemí jsou USA.⁹²

8.8.4 Organizace spojených národů – OSN (United Nations Organisation – UN)

Od svého založení v roce 1945 je v celém světě jedinou a nezastupitelnou univerzální mezinárodní organizací mezivládního charakteru, jejímž hlavním posláním je udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a rozvoj hospodářské, sociální a kultury spolupráce mezi národy. V současnosti má celkem 191 členských států.

8.8.4.1 Hlavní problém OSN na počátku 21. století

Po celou dobu studené války oba bloky velmi často uplatňovaly právo veta, a tím OSN paralyzovaly. Do roku 1989 členské státy OSN velmi často bez ohledu na stanoviska RB OSN svévolně uplatňovaly právo na sebeobranu na základě článku 51 Charty OSN, a tak ve vzájemných vztazích velmi často prosazovaly sílu.

I přes současné nedostatky a nezbytnost reformy je OSN i nadále nezbytným aktérem mezinárodních bezpečnostních vztahů na globální úrovni. Je nenahraditelnou institucí především při uplatňování tzv. soft power a při hledání odpovědí na tzv. měkké hrozby, jakými jsou zejména extrémní chudoba ve světě, nedostatek pitné vody, zhoršování životního prostředí, pandemie a další. Na počátku 21. století tedy není nutné hledat alternativy k Radě bezpečnosti OSN, ale je třeba hledat možnosti, jak zlepšit její fungování. Hlavní výzvou je nalezení všeobecně přijatelných kritérií pro vojenské zásahy.⁹³

8.8.5 NATO

Od svého založení v roce 1949 se prezentuje jako sdružení států, jejichž společenským zájmem je zachování a obrana jejich svobody cestou politické solidarity a přiměřené vojenské síly. Působí jako fórum pro konzultace a rozhodování o politických a vojenských otázkách bezpečnosti.

⁹² EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha, 2004, s. 116-117.

⁹³ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha, 2004, s. 118-121.

8.8.5.1 Hlavní nástroje bezpečnostní strategie NATO

- udržování vojenského potenciálu postačujícího na prevenci války a na účinnou obranu,
- rozvíjení celkového potenciálu nezbytného pro úspěšné řešení krizí,
- aktivní rozvoj a prohlubování dialogu s ostatními státy a kooperativní přístup k evropské bezpečnosti.

8.8.6 Evropská unie

Irácká krize, operace Irácká svoboda, asymetrická válka, která po ní následovala a v neposlední řadě i vnitroamerická diskuse měly výrazný i na Evropskou unii. Ta se pod vlivem těchto událostí zaměřila na vypracování své vlastní bezpečnostní strategie. Javier Solana předložil koncepční dokument a ten potom, dne 12. 12. 2003 schválila Evropská rada na úrovni hlav států a vlád.

Zpracováním a schválením vlastní bezpečnostní strategie EU potvrdila své odhodlání skoncovat s tím, že byla považována za velmoc čistě ekonomického, ne však bezpečnostního rozměru. Dala najevo své odhodlání vystupovat jako velmoc svého druhu, která klade důraz na globální přístupy bezpečnosti, a proto svojí bezpečnostní strategii nekoncepčuje jako doktrínu vojenské intervence.⁹⁴

8.8.7 OBSE

Je regionální bezpečnostní organizací, která sdružuje celkem 55 účastnických států z celé Evropy, Kavkazu, Střední Asie a Severní Ameriky. OBSE navíc spolupracuje se zeměmi jižního Středomoří a s některými asijskými zeměmi. Disponuje bezpečnostními kompetencemi a nástroji pro politické řešení krizí a jejich předcházení.

OBSE je hlavním nástrojem pro působení v následujících směrech:

- včasné varování,
- prevence konfliktů,
- zvládání krizí,
- normalizace po ozbrojeném konfliktu (poválečná obnova).⁹⁵

⁹⁴ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha, 2004, s. 128-130.

⁹⁵ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha, 2004, s. 131.

8.9 Mezinárodní bezpečnostní vztahy na počátku 21. století

Na počátku 21. století se bezpečnost znovu stala velmi diskutovaným pojmem. V probíhajících debatách se odráží skutečnost, že základní rysy současného světa se zvláště výrazně projevují v několika hlavních oblastech, kterými jsou hlavní bezpečnostní hrozby, vojenství, kontrola zbrojení a odzbrojení, nové rozměry bezpečnosti a bezpečnostní studia.

Všeobecná charakteristika

Nejvýznamnější hrozbou dnešního světa představuje souhrnné působení terorismu, šíření ZHN (zbraně hromadného ničení) a destabilizačních aktivit tzv. rogue states. Tyto hrozby jsou hrozbami existenciálními z hlediska hloubky a dopadů svého působení. Jako hrozbami pro národní i mezinárodní právo, pro lidská práva a zejména pak pro bezpečnost mnoha států, v první řadě pak USA a jejich spojenců. Zároveň s tímto jsou hrozby asymetrické, protože jejich původci jsou slabší a těžko postižitelní, a tak je velmi nesnadné je odstrašovat nebo vyrovnávat jejich působení. Vedle toho základního vymezení je skutečností také to, že definice terorismu bude ještě dlouho diskutovaným tématem.⁹⁶

Bezpečnost a ochrana

Evropa se otázkami ochrany a bezpečnosti musí zabývat i ve 21. století. Evropská unie musí účinně zajišťovat ochranu a bezpečnost svých členů. Musí konstruktivně spolupracovat se sousedními regiony – Balkánem, severní Afrikou, Kavkazem a Blízkým východem. Evropská unie však nesmí zapomínat na ochranu svých vojenských a strategických zájmů, musí spolupracovat se svými spojenci, zejména v rámci NATO, a rozvíjet skutečnou evropskou a obrannou politiku.

Vnitřní a vnější bezpečnost EU jsou dvě strany jedné mince. Boj s terorismem a organizovaným zločinem vyžaduje úzkou spolupráci policejních sil všech členských států. Evropská unie se chce stát prostorem „svobody, bezpečnosti a práva“, v němž má každý člověk rovný přístup ke spravedlnosti a je stejně chráněn zákonem. Tento nový úkol vyžaduje bližší spolupráci mezi vládami. Orgány jako Europol (Evropský policejní úřad) a Eurojust, který podporuje spolupráci mezi státními zástupci, soudci a policisty v různých zemích EU, by rovněž měly hrát aktivnější a účinnější úlohu.⁹⁷

⁹⁶ EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha, 2004, s. 104-134.

⁹⁷ EVROPSKÁ KOMISE, *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk, 2007, s. 5-6.

Prostor svobody, bezpečnosti a spravedlnosti

Byl do práv EU uveden Amsterodamskou smlouvou. Je upraven komplexem právních norem, který vychází z dosavadní úpravy a který zároveň předpokládá bouřlivý rozvoj následné právní úpravy, která je postupně realizována. Jak vyplývá z uvedeného pojmu, zahrnuje tento prostor tři oblasti:

1. Svoboda je chápána jako volnost pohybu a usazování osob v Evropské unii. Týká se nejen občanů EU, ale i příslušníků třetích států. V této souvislosti je třeba řešit i přirozené následky tohoto pohybu – smíšená manželství, dědictví po cizincích apod., včetně potřeby propojení soudních soustav členských států.
2. Důraz na bezpečnost je korelativem svobody pohybu. Volnost pohybu uvnitř EU vede zákonitě ke vzniku následných problémů, které musí být řešeny. Volný pohyb osob znamená také volný pohyb pachatelů závažných trestných činů včetně nedovoleného transferu zbraní, drog apod. Cizinci přicházející do členského státu z třetího státu mají rovněž možnost volného pohybu po celé Unii. Specifickým problémem jsou příslušníci třetích států, kteří se na území EU dostávají také jako azylanti, uprchlíci, přistěhovalci. Je proto potřebné řešit všechny tyto problémy, aby se volný pohyb osob nestal noční můrou ohrožující bezpečnost občanů EU.
3. Prostředkem řešení problémů uvedených v bodech 2 a 3 je činnost správních a soudních orgánů členských států, která vyžaduje v maximální míře komunitární unifikaci. Vytváří se proto tzv. *evropský justiční prostor*, a to jak ve věcech civilních (občanských a obchodních), tak i trestních.⁹⁸

8.9.1 Boj proti organizovanému zločinu a terorismu

Boj proti organizovanému zločinu

V souvislosti s rozšiřováním EU představuje organizovaný zločin mimořádné bezpečnostní riziko, které ohrožuje stabilitu evropského i světového hospodářského systému a v případě některých států i systém politický. Pro organizovaný zločin je typické soustavné páchaní koordinované závažné trestné činnosti zločineckými skupinami nebo organizacemi.

Mezinárodní organizace jako Organizace spojených národů, Rada Evropy a také Evropská unie (EU) podněcují řadu opatření v boji proti organizovanému zločinu. Zároveň koordinují činnost národních iniciativ v jednotlivých zemích. Negativní

⁹⁸ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie*. Praha, 2006, s. 265-274.

dopady – zejména praní špinavých peněz, korupce, obchod s lidmi, pašování zbraní nebo obchodování s drogami se totiž stupňují s postupující globalizací a stále větším uplatněním moderních technologií.

V rámci Rady EU funguje Multidisciplinární pracovní skupina Rady EU pro organizovaný zločin (MDG), která je fórem pro přípravu politiky EU v boji proti organizovanému zločinu a v podobných oblastech.

Boj proti terorismu

Terorismus zůstává jednou ze zásadních bezpečnostních výzev současného světa. Nový rozměr ohrožení představuje i možnost zneužití chemických, biologických a radiologických látek nebo jaderných materiálů teroristy, stejně tak jako prostor, který terorismu otevírají moderní informační a komunikační technologie.

Vedle členských států EU, Evropské komise a Evropského parlamentu se problematikou terorismu zabývá i protiteroristický koordinátor EU, který sladuje aktivity EU na tomto poli. Základním dokumentem EU v oblasti boje proti terorismu je protiteroristická strategie EU, jejíž nedílnou součástí je Akční plán EU pro boj proti terorismu. Evropská unie věnuje značnou pozornost boji proti radikalizaci přistěhovaleckých komunit a prevenci náboru jejich členů do teroristických struktur. Proto byla vypracována strategie EU pro boj s radikalizací a náboru shrnující možná opatření různé povahy.

Dalším klíčovým koncepčním dokumentem v oblasti boje proti terorismu je akční plán k posílení bezpečnosti výbušnin, který předpokládá přijetí řady důležitých preventivních opatření.

Policejní a celní spolupráce

Policejní spolupráce v rámci EU byla poprvé institucionalizována Smlouvou o EU (platí od roku 1993) ustanovením o policejní a soudní spolupráci v trestněprávních věcech (takzvaný třetí pilíř). Před rokem 1993 byly otázky policejní spolupráce upraveny pouze v rámci schengenské spolupráce a činnosti skupiny TREVI (terorismus, radikalismus, extremismus a mezinárodní násilí).

Policejní spolupráce se zaměřuje především na úkoly národních policí, které souvisejí se schengenskou spoluprací, činností společných pohraničních center policejní a celní spolupráce nebo národních jednotek Evropského policejního úřadu (Europolu). Právě Europol, zřízený mezinárodní úmluvou z roku 1995, posiluje boj proti organizovanému zločinu a terorismu, pokud jsou trestnou činností zasaženy dva nebo

více států. Europol zjednodušuje výměnu informací, vytváří strategické zprávy a zpracovává operativní analýzy. Poskytuje také odbornou a technickou podporu při vyšetřování vedeném členskými státy. V roce 2008 byla schválena změna právního základu Europolu, na jejímž základě se tato organizace stává agenturou EU, a tím i účinnějším nástrojem policejní spolupráce mezi členskými státy. Významným nástrojem policejní spolupráce je též síť evropských vzdělávacích institucí CEPOL (Evropská policejní akademie).⁹⁹

9 Analýza problémových území Evropy

9.1 Ukrajina

Ukrajina se na mapě EU objevila již jednou, a to krátce po rozšíření EU a oranžové revoluci. Možnost vstupu Turecka a zemí západního Balkánu do EU s sebou nese také otázku možného členství Ukrajiny v EU. Ukrajinci navíc prokázali, že jsou zastánci demokratických hodnot, jež jsou pro Evropu naprosto zásadní. Chce-li si EU udržet pozici důležitého celosvětového hráče a chce-li sledovat své „transformační schopnosti“, bude muset najít nové formy spolupráce s Ukrajinou. Volný obchod mezi EU a Ukrajinou by mohl být prvním krokem k opravdové integraci Ukrajiny.

V České společnosti vévodí vnímání, které tuto zemi vidí jako zásobárnu levné pracovní síly. Zejména v oblastech stavebnictví, výpomoci v domácnosti a prodeje. Ukrajinci jsou pověstní tím, že se do České republiky stěhují za práci, protože je sem přitahují vyšší platy, kulturní blízkost (díky slovanským kořenům ukrajinštiny a češtiny není jazyková bariéra tak velká).¹⁰⁰

9.2 Turecko

Očekávalo by se, že mezi novými členskými zeměmi EU bude převládat solidarita se všemi kandidátskými zeměmi, ale průzkumy veřejného mínění nicméně ukazují, že pro Turecko to moc neplatí. „Odlišnost“ Turecka – včetně politických problémů, např. mučení, zacházení s Kurdy, arménská otázka a úloha armády je důvodem pro opatrnost. Evropané vnímají vstup Turecka do EU jako „politicky, geograficky i psychologicky příliš odvážný krok“.¹⁰¹

⁹⁹ EU2009 [online]. 2009, [cit. 5. 1. 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.eu2009.cz/cz/eu-policies/justice-and-home-affairs/fight-against-organised-crime-and-terrorism/boj-proti-organizovanemu-zlocinu-a-terorismu-649/>>.

¹⁰⁰ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko...a kdo je dále?* Praha, 2007, s. 71-72.

¹⁰¹ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko...a kdo je dále?* Praha, 2007, s. 43.

Ačkoli je Turecko dnes považováno za sekulární stát, je náboženský fanatismus ale i tam dosti silný. V případě přijetí hrozí nebezpečí, že by se Turecko stalo hlavní základnou islamistických teroristů v Evropě. Navíc mějme na paměti, že dnes je v muslimských státech (ten základ v Turecku je ať chceme nebo ne) patrná postupná radikalizace. Kde máme jistotu, že turecká vláda zamezí přílivu radikálů a důrazně se proti nim postaví. Případné přijetí Turecka by též znamenalo posunutí hranic EU až k Iráku a celá Evropa by se tak dostala do bezprostřední blízkosti velmi horké půdy. Z čistě praktického hlediska si uvědomme také jednu věc, vstup do EU by pro Turecko znamenal i platnost tzv. Schengenské dohody o volném pohybu osob a zboží. Nelze např. předpokládat, že by turecké hranice s Irákem byly nějak silně chráněny a hlídány, potenciálním teroristům by pak stačilo jen překročit turecké hranice a jejich volnému pohybu po Evropě by pak již asi nedokázalo nic zabránit.¹⁰²

Turecko přímo sousedí s regiony, které se vyznačují značnou mírou výbušností a nestability. Turecko bylo a znovu může být ve větší, či menší míře zapojeno do konfliktů na Balkáně, Kavkazu a Blízkém východě. Se svými sousedy Sýrií, Íránem, Irákem, ale i dalšími má Turecko tradičně velmi problematické až konfliktní vztahy, které budou v s největší pravděpodobností i v budoucnu zdrojem obtížně řešitelným zdrojem komplikací. Celou asijskou hranici přes 2000 km je nemožné dostatečně zabezpečit a plně kontrolovat.

Evropská unie vznikla jako lék na fanatismus nacionalistických válek. To poslední, co potřebuje je, aby spory uvnitř ní dostaly rozměr nesmiřitelného náboženského boje. Přijetím Turecka v jeho dnešním stavu by se tak stalo stoprocentní jistotou.¹⁰³

Globální bezpečnost

Již z letného pohledu na regiony sousedící s Evropou lze poznat, že Turecko a Evropa mají, pokud jde o bezpečnostní otázky týkající se Balkánu, Střední Asie a Středního východu, stejné zájmy. Turecko se stane hlavní základnou pro bezpečnost a obrannou politiku EU, vojenskou logistiku a zvyšování důvěryhodnosti EU a její přítomnosti v tomto regionu.¹⁰⁴

¹⁰² *EUPORTAL* [online]. 2009, [cit. 5. 1. 2009]. Dostupné na WWW <<http://www.euportal.cz/Articles/401-7-duvodu-proti-vstupu-turecka-do-eu.aspx>>.

¹⁰³ *INTEGRACE* [online]. 2009, [cit. 5. 1. 2009]. Dostupné na WWW: <http://www.integrace.cz/integrace/koment_zobraz.asp?id=43>.

¹⁰⁴ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko a kdo je dále?* Praha, 2007, s. 79.

Tato analýza se snaží poukázat na skutečnost, že Evropa v mnoha směrech potřebuje Turecko stejně, jako Turecko potřebuje Evropu, protože problémy ohrožující mezinárodní mír a prosperitu se mnohem efektivněji řeší na úrovni nadnárodních vládních struktur. Mezinárodní problémy, jako například terorismus, zbraně hromadného ničení, klimatické změny, ekonomické oslabení a stárnutí obyvatelstva, představují globální hrozby. Společné problémy vyřešíme pouze tehdy, vybudujeme-li stabilní partnerství Evropské unie a Turecka, jehož rámci bude Turecko plně integrováno do Evropské struktury. Dosažení tohoto cíle je v Turecku i Evropě dnes více než kdy dřív zapotřebí rozumných, moudrých a vizionářských vůdců.¹⁰⁵

9.3 EU a Balkán

Dosažení a udržení stability na Balkáně je důležitým cílem nejen pro balkánské země samotné, ale i pro Evropskou unii. EU se chce ihned vypořádat s jakýmkoli potenciálním ohrožením své stability a Balkán je od rozpadu Jugoslávie vnímán jako problematický region. Stabilita balkánského regionu je proto strategickým zájmem EU. EU se do dění na Balkáně zapojila už v roce 1991, v době rozpadu Jugoslávie. Tento proces znamenal pro celou EU značnou výzvu a také zcela novou zkušenost pro instituce Unie. Zapojení do „balkánského příběhu“ neznamenal jen nárůst vlivu EU na stabilitu regionu, nýbrž také lekci z „budování kapacity“ pro společnou bezpečnostní a zahraniční politiku EU.

Do stabilizace balkánských zemí investovala Evropská unie značnou energii a finanční částky. Prostřednictvím programů pomoci poskytla EU balkánským zemím v letech 1991 - 2001 6,1 miliardy eur.

Nejjasnějším znamením zájmu EU o Balkán je možnost evropské integrace, kterou EU balkánským zemím nabídla. Toto rozhodnutí má značný dopad na stabilitu v regionu a dodává balkánským zemím energii a motivaci, aby pokračovaly dál v evropské cestě s výhledem na konečný cíl – členství v Evropské unii. Slovinský vstup do EU v roce 2004, vstup Bulharska a Rumunska do EU v roce 2007 a kandidátský status pro Chorvatsko a Makedonii mohou posloužit jako příklady dalším balkánským zemím, které se snaží chytit evropský vlak. Pro dosažení stability v regionu je právě taková strategie ta pravá.¹⁰⁶

¹⁰⁵ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko a kdo je dále?* Praha, 2007, s. 83.

¹⁰⁶ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko a kdo je dále?* Praha, 2007, s. 95-97.

9.4 Makedonie v EU a obraz EU v Makedonii

Kromě euroatlantické integrace nemají západobalkánské země společný zahraničněpolitický cíl. A přesto je v současné době obraz celého Balkánu negativní. Balkán je vnímán jako černá díra na evropské mapě. Lze zcela pochopit, proč evropská veřejnost vůči možnosti integrovat Balkán do Evropy zaujímá negativní či skeptický postoj. Balkánské země se stále potýkají s problémy, jako jsou korupce, organizovaný zločin či obchod se ženami, a navíc se nacházejí na hlavní trase, kterou se do západní Evropy pašují drogy. Tento stav nevyhovuje ani Balkánu ani Evropě. Proto by mělo rozšiřování Unie na Balkáně pokračovat. Pozitivní důsledky, jež z něj plynou, jsou nejen v zájmu balkánských zemí, ale i v zájmu celé Evropské unie. Proces rozšíření znamená export stability namísto importu nejistoty.

Lobování za vstup balkánských zemí a tedy i Makedonie do EU může významně napomoci při zviditelňování a vyšší participaci nových členských zemí v rámci rozhodovacího procesu EU. Taková snaha by zároveň příznivě ovlivňovala rychlejší provedení reforem v Makedonii. Většina nových členských zemí si je této skutečnosti dobře vědoma, vzhledem k vlastní zkušenosti přitom nové země patří k největším zastáncům dalšího rozšiřování EU.¹⁰⁷

¹⁰⁷ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko a kdo je dále?* Praha, 2007, s. 107-111.

Závěr

Ve druhé polovině 20. století zažila Evropská unie 4 rozšíření, která byla reakcí na vzrůstající význam a sílu EU. Každé rozšíření nastalo vždy po relativně dlouhé době příprav a přineslo s sebou přistoupení nejvíce 3 států najednou. V roce 2004 však EU zažila největší rozšíření členů ve své historii, kdy do něj vstoupila desítka zemí převážně z bývalého socialistického bloku. Mezi nimi byly i Česko a Slovensko. Nastala úplně nová situace, kdy byla EU rozšířena o rekordních 10 států, jež můžeme označit jako méně vyspělé než státy „patnáctky“. Přijetím těchto států čekal EU nelehký úkol a musela vynaložit množství financí a úsilí, aby se nové členské země co nejrychleji přiblížily úrovni zemí, které přistoupily v minulosti. V roce 2007 přistoupily do EU dva balkánské státy Rumunsko a Bulharsko, které jsou bezpochyby ještě méně vyspělé než 10 států z posledního rozšíření a Evropská unie bude muset ještě víc zvýšit úsilí a výdaje, aby se tyto země aspoň přiblížily nynějšímu průměru EU. V této souvislosti je stále častěji zmiňován pojem „dvourychlostní Evropa“, který je užíván pro označení metody rozdílné integrace, kdy určitého společného cíle dosáhne nejprve část členských států, která je toho schopna a má i politickou vůli, přičemž se předpokládá, že ostatní budou následovat později.

V současné době mají status kandidáta na členství v EU tři země: Chorvatsko, Turecko a Makedonie. Podíváme-li se na mapu Evropy a jejího nejbližšího okolí, zjistíme, že EU se může rozšiřovat hlavně východním směrem, tedy na Balkán a případně postsovětské republiky. O přistoupení jedná s EU také Turecko, kterému však bude trvat pravděpodobně ještě dlouho, než splní všechna kritéria vstupu. Jsou zde samozřejmě i možnosti rozšíření o státy na západě, jako Švýcarsko či Norsko, ale jejich členství je velmi nepravděpodobné z důvodu řady referend občanů, kteří se vyslovili proti vstupu do EU. Island se pod vlivem celosvětové finanční krize, která je největší v novodobých dějinách země obrací o pomoc k Evropské unii. Země už požádala o půjčku Mezinárodní měnový fond, Norsko, Rusko a nyní také Evropskou unii. Mimo jiné z důvodu finanční krize začíná Island zvažovat vstup do EU.

Otázkou je, jestli může EU stále přijímat nové členy. Stabilizace evropského kontinentu a zamezení válečných konfliktů, je jeden z hlavních důvodů pro iniciaci integračního procesu v Evropě a patří mezi nejčastější argumenty obhájců dalšího rozšiřování Evropské unie. Unie věří, nebo se tak aspoň tváří, že pravým receptem pro vyřešení balkánského „problému“, sporů Řecka, Kypru a Turecka je postupná integrace těchto zemí do EU. Výrazné spory mezi členskými státy by mohly ohrozit jednotu unie, ale vedly by i k popření základních principů a smyslu její existence. Na druhé straně

nám může rozšíření umožnit rozšířit platnost pravidel Evropské unie týkajících se spolupráce policie a trestněprávních soudů do nových členských států, a zefektivňuje tím boj proti zločinu a terorismu. Ukázalo se, že proces rozšíření velice účinně motivuje země k řešení problematiky trestné činnosti a korupce a zavazuje k tomu, aby úzce spolupracovaly s EU při ochraně občanů.

A kde jsou vlastně hranice Evropy, a kam až se může EU rozšířit. Jednou z podmínek vstupu do EU je, že se země ucházející o členství musí nacházet na evropském kontinentu. Problémem ovšem je, že hranice evropského kontinentu nejsou přesně specifikovány a tak neexistují jasně dané mantinely, v rámci kterých by se unie měla rozšiřovat. Velké geografické vzdálenosti mezi zeměmi vedou k postupnému odcizování se obyvatel jednotlivých evropských zemí. Nejenom že nedochází k postupnému sblížení se jednotlivých národních kultur, ale začínají se vyzdvihovat národní hodnoty, rostou nacionalistické tendence a vyčleňování se starých členských zemí vůči novým. Další rozšiřování EU tak může paradoxně přivodit její konec.

Těžiště EU se díky rozšiřování posouvá na jihovýchod a Unii se více než dříve otevírá prostor problémových regionů, které s sebou nesou vznik nových bezpečnostních rizik. Tyto oblasti jsou výjimečné koncentrací mnoha národů s odlišným náboženstvím, kulturou, myšlením, historií, která je zde největším problémem a samozřejmě i ekonomickou situací.

Seznam použité literatury

Literární zdroje

1. BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie A - L*. 1. svazek. Praha : Ottovo nakladatelství, s.r.o., 2003. 735 s. ISBN 80-7181-938.
2. BULISOVÁ, J. *Ottova všeobecná encyklopedie M - Ž*. 2. svazek. Praha : Ottovo nakladatelství, s.r.o., 2003. 752 s. ISBN 80-7181-947-6.
3. CIHELKOVÁ, E., JARŠ, J. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha : Oeconomica, 2006. 377 s. ISBN 80-245-0854-0.
4. ČERNOCH, P. *Cesta do EU*. Praha : Linde s.r.o., 2003. 159 s. ISBN 80-86131-40-8.
5. DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. 1. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2007. 343 s. ISBN -987-86708-32-4.
6. EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. 1. vyd. Praha : Oeconomica, 2004. 164 s. ISBN 80-245-0790-0.
7. DIENSTBIER, J., et al. *Stabilita Balkánu a Evropské unie*. 1. vyd. Praha : Rada pro mezinárodní vztahy, 2006. 184 s. ISBN 80-239-8060-2.
8. EVROPSKÁ KOMISE. *Eu ve světě*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 22 s. ISBN 978-92-79-06077-9.
9. EVROPSKÁ KOMISE. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 63 s. ISBN 92-79-02860-X.
10. EVROPSKÁ KOMISE. *Lepší život v Evropě, jaké výhody vám přináší jednotný trh Evropské unie*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006. 22 s. ISBN 92-79-00352-6.
11. EVROPSKÁ KOMISE. *Porozumění procesu rozšíření*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 17 s. ISBN 978-92-79-060631-3.
12. EVROPSKÁ KOMISE. *Svoboda, bezpečnost a spravedlnost pro všechny, Spravedlnost a vnitřní záležitosti v Evropské unii*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 22 s. ISBN 92-894-67118.
13. FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 743 s. ISBN 80-7325-015-2.
14. FIALA, P., PITROVÁ, M. *Rozšiřování ES/EU*. 1. vyd. Brno : 2002. 193 s. ISBN 80-210-2645-6.
15. HAD, M., et al. *Česká republika v Evropské unii*. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 200 s. ISBN 80-7201-611-3.

16. INFORMAČNÍ KANCELÁŘ EVROPSKÉHO PARLAMENTU, *Co bychom měli vědět o Evropské unii?* Praha : Kristian – komunikační agentura, 2007. 64 s. ISBN 1213-6913.
17. KLÍMA, M. BUREŠ, J. *Kam kráčíš evropská unie.* 1. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. 174 s. ISBN 80-86898-30-X.
18. KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko a kdo je dále?* 1. vyd. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2007. 111 s. ISBN 80-86993-06-X.
19. KÖNIG, P., et al. *Učebnice Evropské integrace.* 1 vyd. Brno : Barrister & Principal, spol. s.r.o., 2006. 414 s. ISBN 80-7364-022-8.
20. PINKA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie.* 1. vyd. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 403 s. ISBN 80-7201-615-6.
21. TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie.* 5. vyd. Praha : Linde Praha, a.s., 2006. 287 s. ISBN 80-7201-631-8.

Elektronické zdroje

1. EUROSOP. CZ. *Rozšíření Evropské unie* [online]. 2006, poslední revize 5. 10. 2006 [cit. 22. 5. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.euroskop.cz/47698/121044/clanek/rozsireni-evropske-unie/proces-pristoupeni.htm>>.
2. EU2009. CZ. *Boj proti organizovanému zločinu a terorismu* [online]. 2009, poslední revize 22. 10. 2008 [cit. 5. 1. 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.eu2009.cz/cz/eu-policies/justice-and-home-affairs/fight-against-organised-crime-and-terrorism/boj-proti-organizovanemu-zlocinu-a-terorismu-649/>>.
3. E15. CZ. *Island zvažuje členství v Evropské unii* [online]. 2008, poslední revize 11. 12. 2008 [cit. 5. 1. 2009]. Dostupný z <<http://www.e15.cz/udalosti /island-zvazuje-clenstvi-v-evropske-unii-65738/>>.
4. HORÁČEK, F. *Island se obrací o pomoc také k Evropské unii* [online]. 2009, [cit. 5. 1. 2009]. Dostupný z <http://ekonomika.idnes.cz/island-se-obraci-o-pomoc-take-k-evropske-unii-fmr-/eko-zahranicni.asp?c=A081110_142339_eko-zahranicni_fih>.
5. INTEGRACE. CZ. [online]. 2009, [cit. 5. 1. 2009]. Dostupné na WWW: <http://www.integrace.cz/integrace/koment_zobraz.asp?id=43>.
6. MACH, P. *Grónsko* [online]. 2006, [cit. 14. 11. 2008]. Dostupné na <<http://www.petrmach.cz/docs/LF12-2006.pdf>>.

7. ŠTECHTA, O. *7 důvodů proti vstupu Turecka do EU* [online]. 2009, [cit. 5. 1. 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.euportal.cz/Articles/401-7-duvodu-proti-vstupu-turecka-do-eu.aspx>>.

Abstrakt

MAROŠ, P. *Rozšiřování Evropské unie, území Evropské unie a bezpečnostní aspekty : bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 63 s. Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jiří Dušek a Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Klíčová slova: bezpečnostní aspekty, Evropská unie, proces rozšiřování, zvláštní status

Práce pojednává o procesu rozšiřování Evropské unie, o procesech přistoupení a dalších kritériích, která jsou nutná pro vstup do EU. Mapuje území Evropské unie a porovnává zvláštní statusy specifických území ležících mimo Evropu. Hodnotí vztahy nečlenských států Evropské unie a jejich vztahy s Evropskou unií. Zkoumá kandidátské a ostatní státy Evropské unie a jejich potenciální vstup do Evropské unie. Shrnuje bezpečnostní aspekty dalšího rozšiřování a analyzuje problémová území Evropy.

Abstract

MAROŠ, P. *Extension of the European Union, the area of the European Union and safety aspects : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2009. 63 p. Supervisor: Ing. Jiří Dušek and Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Key words: safety aspects, the European Union, extension process, special condition

The thesis deals with the process of extension of the European Union, the processes of joining and other criteria, which are necessary for entering the EU. It monitors the area of the European Union and compares special conditions of the specific regions situated out of Europe. It assesses the relations of non-member states of the European Union and their relations with the EU. It examines candidate and other states of the European Union and their potential joining the European Union. It summarizes safety aspects of other extension and analyses the problem areas of the Europe.